

ВІСНИК

КОНСТИТУЦІЙНОГО

СУДУ УКРАЇНИ

Загальнодержавне періодичне видання

Засноване
19 лютого 1997 року

Свідоцтво
про державну реєстрацію
Серія КБ № 2444

Виходить
шість разів на рік

Засновник:
Конституційний Суд України
Адреса: 01033, м. Київ-33,
вул. Жилианська, 14

Завідувач
редакційно-видавничого відділу
Секретаріату
Конституційного Суду України
В. Тичина
тел. 238-10-32

Відповідальний секретар
К. Пігнаста
тел. 238-11-54
e-mail: court@ccu.gov.ua

Видавець:
ТОВ «Видавничий Дім «Ін Юре»
Адреса: 04107, м. Київ-107,
вул. Багговутівська, 17-21

1/2008

© Конституційний Суд України, 2008

Редакційна рада

- А. Стрижак** — Голова Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук (голова Редакційної ради)
- В. Авер'янов** — завідувач відділу проблем державного управління та адміністративного права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор
- І. Домбровський** — суддя Конституційного Суду України
- В. Кампо** — суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук (заступник голови Редакційної ради)
- М. Козюбра** — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент АПрН України
- О. Копиленко** — директор Інституту законодавства Верховної Ради України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАН України
- М. Костицький** — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, професор, академік АПрН України
- П. Мартиненко** — суддя Конституційного Суду України у відставці, кандидат юридичних наук, професор
- О. Мироненко** — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент АПрН України (заступник голови Редакційної ради)
- П. Пацурківський** — декан юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор юридичних наук, професор
- В. Пшеничний** — суддя Конституційного Суду України у відставці, кандидат юридичних наук
- П. Рабінович** — професор кафедри теорії та історії держави і права Львівського національного університету імені Івана Франка, доктор юридичних наук
- А. Селіванов** — Постійний представник Верховної Ради України у Конституційному Суді України, доктор юридичних наук, професор
- С. Станік** — кандидат юридичних наук
- П. Стецюк** — суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук
- В. Тихий** — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, професор, академік АПрН України
- П. Ткачук** — суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук
- Л. Чубар** — суддя Конституційного Суду України у відставці
- В. Шаповал** — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, професор
- С. Шевчук** — професор кафедри публічного права юридичного факультету Міжнародного Соломонового університету, кандидат юридичних наук

Згідно з постановою Президії Вищої атестаційної комісії України від 9 червня 1999 р. № 1-05/07 «Вісник Конституційного Суду України» включено до переліку наукових фахових видань

Акти Конституційного Суду України

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним зверненням громадянина Касьяненка Бориса Павловича щодо офіційного тлумачення положень пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України, частини другої статті 383 Кримінально-процесуального кодексу України 7

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України у контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України (справа про порядок припинення повноважень членів Кабінету Міністрів України) 12

Окрема думка судді Конституційного Суду України

Бринцева В. Д.

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України у контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України (справа про порядок припинення повноважень членів Кабінету Міністрів України) 21

Окрема думка судді Конституційного Суду України

Маркуш М. А.

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України у контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України (справа про порядок припинення повноважень членів Кабінету Міністрів України) 23

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини другої статті 14 Закону

України «Про кінематографію» (справа про розповсюдження іноземних фільмів) 28

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятого статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди» (справа про завдання третейського суду) 37

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням 52 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності» та конституційним поданням 89 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 90 Конституції України, статті 5 Закону України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності» (справа про звільнення народних депутатів України з інших посад у разі суміщення) 48

Висновок Конституційного Суду України

у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо удосконалення системи місцевого самоврядування вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 85, 118, 119, 133, 136, 140, 141, 142, 143 Конституції України) 60

Окрема думка судді Конституційного Суду України

Лилака Д. Д.

стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо удосконалення системи місцевого самоврядування вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 85, 118, 119, 133, 136, 140, 141, 142, 143 Конституції України) 76

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) постанов Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення управління атомно-промисловим комплексом» та «Деякі питання державного концерну «Укратомпром» 79

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 Порядку надання пільгового проїзду студентам вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації та учням професійно-технічних навчальних закладів у міському й приміському пасажирському транспорті та міжміському автомобільному і залізничному транспорті територією України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання пільгового проїзду студентам вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації та учням професійно-технічних навчальних закладів у міському й приміському пасажирському транспорті та міжміському автомобільному і залізничному транспорті територією України» 83

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення у 2007 році аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами» ... .86

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі заходи щодо здійснення державного контролю за дотриманням порядку складання загальних списків виборців» 89

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Питання забезпечення складання списків виборців» 92

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про призначення позачергових виборів до Верховної Ради України» від 5 червня 2007 року № 497 95

Ухвала Конституційного Суду України

про припинення розгляду справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про

призначення Шейка А. М. керівником торговельно-економічної місії у складі Посольства України в Сирійській Арабській Республіці» 97

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення державного концерну «Укрморпорт» та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Статуту державного концерну «Укрморпорт» 100

До 70-річчя від дня народження Л. П. Юзькова

Вшанування пам'яті Леоніда Юзькова 103

В. Кампо. Конституційні університети професора Леоніда Юзькова 106

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним зверненням громадянина
Касьяненка Бориса Павловича щодо офіційного тлумачення положень
пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України,
частини другої статті 383 Кримінально-процесуального кодексу України

м. Київ
11 грудня 2007 року
№ 11-рп/2007

Справа № 1-33/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича — доповідача,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням громадянина Касьяненка Бориса Павловича щодо офіційного тлумачення положень пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України, частини другої статті 383 Кримінально-процесуального кодексу України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне звернення громадянина Касьяненка Бориса Павловича.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування положень

пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України, частини другої статті 383 Кримінально-процесуального кодексу України Верховним Судом України, що призвело до порушення конституційних прав і свобод суб'єкта права на конституційне звернення.

Заслухавши суддю-доповідача Колоса М. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Громадянин Касьяненко Б. П. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України, частини другої статті 383 Кримінально-процесуального кодексу України (далі — Кодекс).

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних норм автор клопотання обґрунтовує тим, що Верховний Суд України по-різному застосовує їх при розгляді касаційних скарг на рішення місцевих та апеляційних судів у справах щодо оскарження постанов про відмову в порушенні кримінальної справи.

Неоднозначність застосування названих положень суб'єкт права на конституційне звернення вбачає в тому, що суддя Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України 31 травня 2006 року ухвалив постанову, якою відмовив йому у витребуванні матеріалів про відмову в порушенні кримінальної справи, мотивуючи це тим, що судові рішення стосовно зазначених постанов не є предметом розгляду суду касаційної інстанції, оскільки положення частини четвертої статті 236² Кодексу передбачає можливість оскарження таких постанов місцевого суду лише в апеляційному порядку. Проте автору клопотання відомі випадки, коли Верховний Суд України при розгляді аналогічних скарг відкривав касаційне провадження і розглядав справи по суті, про що свідчать додані до конституційного звернення ухвали Верховного Суду України.

На думку Касьяненка Б. П., неоднозначне застосування Верховним Судом України положень пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України, частини другої статті 383 Кодексу призвело до обмеження його конституційного права на касаційне оскарження рішення суду.

2. Конституційний Суд України дослідив і проаналізував позиції Верховного Суду України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Національного університету «Острозька академія», Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, Одеського національного університету імені І. І. Мечникова та Міжнародного Соломонового університету, висловлені з приводу порушених у конституційному зверненні питань.

3. Вирішуючи питання щодо офіційного тлумачення положень пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України, частини другої статті 383 Кодексу, Конституційний Суд України виходить з такого.

3.1. Згідно з Конституцією України Україна є демократичною, соціальною, правовою державою (стаття 1); людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, головним обов'язком якої є утвердження і забезпечення прав і свобод людини (стаття 3); органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України (стаття 6); в Україні визнається і діє принцип верховенства права, Конституція України має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй, норми Конституції України є нормами прямої дії, звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина на підставі Конституції України гарантується (стаття 8).

У Конституції України визначено, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом, кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (частини перша, друга статті 55).

Реалізацією права особи на судовий захист є можливість оскарження судових рішень у судах апеляційної та касаційної інстанцій. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядку гарантує відновлення порушених прав і охоронюваних законом інтересів людини і громадянина.

3.2. Положення пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України, що закріплює одну з основних засад судочинства — забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом, необхідно розуміти як таке, що надає право перевіряти в касаційному порядку рішення місцевих та апеляційних судів щодо постанов про відмову в порушенні кримінальної справи, за винятком випадків, визначених законом.

Аналіз статей Кодексу свідчить про те, що законодавець прямо не передбачив у них норм, які встановлюють випадки, коли заборонено перевірку в касаційному порядку постанов місцевих судів, якими залишено без задоволення скарги на постанови про відмову в порушенні кримінальної справи, та аналогічних за суттю ухвал апеляційного суду, винесених щодо цих постанов. У Кодексі також не визначено переліку постанов (ухвал), які перешкоджають подальшому провадженню у справі.

3.3. Конституційний Суд України дійшов висновку, що рішення місцевих та апеляційних судів у справах публічного і приватного обвинувачення, якими залишено без задоволення скарги на постанови про відмову в порушенні кримінальної справи, є такими, що перешкоджають подальшому провадженню у справі, оскільки виключають можливість порушення кримінальної справи, проведення досудового слідства (дізнання), її судового розгляду по суті, ухвалення вироку та вчинення інших процесуальних дій, а тому вони повинні перевірятися в касаційному порядку.

Положення частини другої статті 383 Кодексу щодо перевірки в касаційному порядку судових рішень в аспекті порушених у конституційному зверненні питань необхідно розуміти як такі, що надають право перевіряти в касаційному порядку рішення місцевих та апеляційних судів, ухвалені у справах щодо оскарження постанов про відмову в порушенні кримінальної справи, оскільки ці рішення перешкоджають подальшому провадженню у справі, за винятком випадків, коли апеляційний суд скасував рішення місцевого суду і повернув справу на новий судовий розгляд.

3.4. Пункт 8 частини третьої статті 129 Конституції України, який визначає одну з основних засад судочинства — забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, частина друга статті 383 Кодексу, що передбачає можливість перевірки в касаційному порядку постанов, які перешкоджають подальшому провадженню у справі, та ухвал апеляційного суду, винесених щодо цих постанов, і стаття 384 Кодексу, де закріплено перелік осіб, які мають право на касаційне оскарження або внесення касаційного подання на зазначені судові рішення, перебувають у системному зв'язку. Це дає підстави для висновку, що крім осіб, які згідно з частиною четвертою статті 384 Кодексу мають право внести касаційне подання на вказані судові рішення, касаційну скаргу на ці рішення також мають подати особи, які в судовому порядку оскаржили постанови про відмову в порушенні кримінальної справи.

Виходячи з наведеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 13, 42, 43, 51, 62, 63, 65, 70, 94, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в :

1. В аспекті конституційного звернення положення пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України «забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом» у системному зв'язку з положеннями частини другої статті 383 Кримінально-процесуального кодексу України необхідно розуміти як таке, що надає право перевіряти в касаційному порядку рішення місцевих та апеляційних судів щодо постанов про відмову в порушенні кримінальної справи, за винятком випадків, встановлених законом.

2. Рекомендувати Верховній Раді України в законодавчому порядку привести положення статті 384 Кримінально-процесуального кодексу України у відповідність із цим Рішенням.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточною і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

- *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dd. December 11, 2007 no. 11-рп/2007 on the official interpretation of the provisions of Article 129.3.8 of the Constitution, Article 383.2 of the Code of Criminal Procedure*

Citizen Kasyanenko B. P. applied to the Constitutional Court for the official interpretation of the provisions of Article 129.3.8 of the Constitution, Article 383.2 of the Code of Criminal Procedure.

The author of the constitutional appeal substantiated the necessity in the official interpretation of the mentioned norms by the fact that the Supreme Court applies them differently while examining cassation complaints of the decisions of local and appeal courts in cases on complaints on rulings on refusal to initiate a criminal case.

The Constitutional Court came to a conclusion that the decisions of local and appeal courts in cases of public and private prosecution which left unsatisfied the complaints on rulings on refusal to initiate a criminal case are such that hinder further proceedings in a case since they exclude the possibility to initiate a criminal case, to conduct a pre-trial investigation (inquiry), its consideration in essence by the court, adoption of a decision and making other procedural acts, and thus they are to be examined in cassation.

The provisions of Article 383.2 of the Code of Criminal Procedure as to the examination in cassation of courts' decisions in the aspect of the issues raised in the constitutional appeal are to be understood as such that grant the right to examine in cassation the decisions of local and appeal courts rendered in cases concerning complaints on rulings on refusal to initiate a criminal case since such decisions hinder further proceedings in a case except for cases when a court of appeal cancelled a decision of a local court and returned the case for a new trial.

Article 129.3.8 of the Constitution which determines one of the main fundamentals of the judiciary — ensuring complaint of a court decision by appeal and cassation, Article 383.2 of the Code of Criminal Procedure that sets forth the possibility to examine in cassation the rulings which hinder further proceedings in a case and decisions of courts of appeal rendered as to these rulings, and article 384 of the Code of Criminal Procedure which establishes a list of subjects who have the right to complain in cassation or to submit a cassation application as to the mentioned courts' decisions are in systemic link. This gives grounds to conclude that except for persons who, pursuant to Article 384.4 of the Code of Criminal Procedure, have the right to submit a cassation application onto mentioned courts' decisions, the persons who appealed judicially the rulings on refusal to initiate a criminal case also have the right to submit a cassation complaint.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held that the provisions of Article 129.3.8 of the Constitution «ensuring complaint of a court decision by appeal and cassation, except in cases established by law» in the systemic link with Article 383.2 of the Code of Criminal Procedure are to be understood as such that give the right to examine in cassation the decisions of local and appeal courts as to the rulings on refusal to initiate a criminal case, except in cases established by law.

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України у контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України (справа про порядок припинення повноважень членів Кабінету Міністрів України)

м. Київ
11 грудня 2007 року
№ 12-рп/2007

Справа № 1-21/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича — доповідача,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

за участю представника суб'єкта права на конституційне подання Куйбіди Василя Степановича — народного депутата України, Постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України Селіванова Анатолія Олександровича, Представника Президента України у Конституційному Суді України Ставнійчук Марини Іванівни, Постійного представника Кабінету Міністрів України у Конституційному Суді України Німченка Василя Івановича

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 46 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України у контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання 46 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи згідно з частиною першою статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність в офіційній інтерпретації положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України у контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Джуня В. В., пояснення Куйбіди В. С., Селіванова А. О., Ставнійчук М. І., Німченка В. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 46 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням про офіційне тлумачення положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України у контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, ст. 141; 2005 р., № 2, ст. 44).

Народні депутати України обґрунтовують необхідність в офіційному тлумаченні тим, що вказаними нормами не визначено чіткого порядку і процедури звільнення з посад членів Кабінету Міністрів України та наслідків такого звільнення, тому при застосуванні цих положень виникають суперечності щодо їх правильного розуміння представниками різних політичних сил, які входять до складу Кабінету Міністрів України. У конституційному поданні стверджується, що у зв'язку з неоднозначним розумінням змісту положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України виникають конфліктні ситуації, пов'язані з намаганням вивести зі складу уряду Міністра закордонних справ України, Міністра оборони України та актуалізацією ініціювання розгляду у Верховній Раді України питання про звільнення Прем'єр-міністра України. На думку авторів клопотання, у положеннях пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України немає відповідей на такі питання:

— чи є необхідним подання Президента України до Верховної Ради України при звільненні з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України та Міністра закордонних справ України;

— чи є необхідним подання Прем'єр-міністра України при звільненні з посад інших членів Кабінету Міністрів України;

— чи призводить звільнення з посади Прем'єр-міністра України до відставки всього складу Кабінету Міністрів України;

— що розуміється під терміном «звільнення зазначених осіб з посад»;

— якою є процедура звільнення з посад членів Кабінету Міністрів України.

Народні депутати України у конституційному поданні викладають своє розуміння змісту положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції

України у контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України, згідно з яким звільнення з посад Верховною Радою України членів Кабінету Міністрів України повинне відбуватися за тією ж процедурою, що і призначення, крім випадків подання власноручно написаної заяви про відставку. Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що Верховна Рада України має право розглядати питання щодо звільнення з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України лише у разі наявності подання Президента України, а інших членів Кабінету Міністрів України — подання Прем'єр-міністра України. Автори клопотання висловлюють думку, що звільнення з посади Прем'єр-міністра України не повинне призводити до відставки всього складу Кабінету Міністрів України.

2. Конституційний Суд України звернувся до учасників конституційного провадження, наукових та вищих навчальних закладів з проханням надати необхідну інформацію для повного та всебічного дослідження порушених у конституційному поданні питань.

Президент України у листі до Конституційного Суду України, посилаючись на положення пунктів 12, 13 частини першої статті 85, статті 87 Конституції України, статей 13, 19 Закону України «Про Кабінет Міністрів України», статті 202 Регламенту Верховної Ради України, робить висновок, що парламентський контроль поширено на уряд в цілому, запроваджено виключно колективну відповідальність Кабінету Міністрів України перед Верховною Радою України. На думку глави держави, з цього випливає, що «звільнення з посади» передбачено виключно у разі припинення парламентом повноважень Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державного комітету телебачення та радіомовлення України, Голови Фонду державного майна України, а припинення повноважень усіх членів Кабінету Міністрів України здійснюється Верховною Радою України «як вирішення питання про відставку» з різних підстав. Тому неприпустимо застосовувати формулювання «звільнення з посади» стосовно Прем'єр-міністра України.

Голова Верховної Ради України зазначає, що в Конституції України закріплено різні підстави припинення повноважень членів Кабінету Міністрів України, але усі вони пов'язані з інститутом відставки. Процедура звільнення з посад зазначених осіб безпосередньо Конституцією України не врегульована, а тому є можливим припинення конституційного провадження у цій частині конституційного подання, оскільки після набрання чинності Законом України «Про Кабінет Міністрів України» питання, порушені суб'єктом права на конституційне подання, втратили актуальність.

Прем'єр-міністр України, системно аналізуючи положення пунктів 12, 12¹, 18, 21 частини першої статті 85, пунктів 9, 10 частини першої статті 106 Конституції України, стверджує, що Верховна Рада України наділена повноваженням звільняти з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України без відповідного подання Президента України, а інших членів Кабінету Міністрів України — без подання Прем'єр-міністра України.

Прем'єр-міністр України не погоджується з тим, що в статті 115 Конституції України передбачено виключний перелік підстав щодо відставки усього складу Кабінету Міністрів України. Він вважає, що в Конституції України не визначено підстав для звільнення з посад членів Кабінету Міністрів України, проте це питання вирішено в Законі України «Про Кабінет Міністрів України», тож звільнення Прем'єр-міністра України з посади з будь-яких підстав має наслідком відставку всього складу Кабінету Міністрів України, а припинення повноважень інших членів Кабінету Міністрів України не призводить до такої відставки.

Щодо порушених у конституційному поданні питань свої позиції висловили фахівці Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та заслужений діяч науки і техніки України, доктор юридичних наук, професор Орзіх М. П.

3. На пленарному засіданні Конституційного Суду України представники суб'єкта права на конституційне подання, Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України підтвердили позиції суб'єкта права на конституційне подання та органів, які вони представляють.

4. Конституційний Суд України виходить з необхідності застосування системного підходу до з'ясування положення пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України «звільнення зазначених осіб з посад». Цим конституційним приписом передбачено, що до повноважень Верховної Ради України належить призначення за поданням Президента України Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, призначення за поданням Прем'єр-міністра України інших членів Кабінету Міністрів України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державного комітету телебачення та радіомовлення України, Голови Фонду державного майна України, звільнення зазначених осіб з посад, вирішення питання про відставку Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України.

«Конституція України як головне джерело національної правової системи є також базою поточного законодавства. Вона надає можливість урегулювання певних суспільних відносин на рівні законів, які конкретизують закріплені в Основному Законі положення» (підпункт 3.1 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 12 лютого 2002 року № 3-рп/2002 у справі про електроенергетику). Аналіз наявних у Конституції України, законах України «Про Кабінет Міністрів України» (частина друга статті 19, частина третя статті 48), «Про державну службу» (статті 30, 31), «Про статус суддів» (пункт 9 частини першої статті 15, стаття 43), «Про Конституційний Суд України» (пункт 9 статті 23), «Про телекомунікації» (пункт 1 частини шостої статті 20), «Про природні монополії» (частина четверта статті 11), «Про Національний банк України» (пункт 3 частини третьої статті 18), «Про дипломатичну службу» (стаття 43), «Про військовий обов'язок і військову службу» (пункт «б» частини першої статті 26, стаття 32) нормативних положень вказує на те, що відставка не є єдиною підставою припинення повноважень для посадових осіб, які мають

право на відставку, зокрема членів Кабінету Міністрів України. Конституційний Суд України дійшов висновку, що під положенням «звільнення зазначених осіб з посад» слід розуміти звільнення з посад як Прем'єр-міністра України, інших членів Кабінету Міністрів України, так і Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державного комітету телебачення та радіомовлення України, Голови Фонду державного майна України.

5. Конституційний Суд України виходить з необхідності застосування у сукупності різних способів тлумачення положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України для відповіді на питання щодо необхідності подання Президента України до Верховної Ради України для звільнення з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України та Міністра закордонних справ України.

Логіко-граматичне тлумачення пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України не свідчить про необхідність подання Президента України для здійснення Верховною Радою України свого конституційного повноваження щодо звільнення з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України та Міністра закордонних справ України, оскільки словосполучення «за поданням Президента України» не має синтаксичного зв'язку зі словосполученням «звільнення зазначених осіб з посад, вирішення питання про відставку Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України».

З'ясування змісту пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України у системному зв'язку з іншими конституційними нормами дає підстави для такого ж висновку. Відповідно до пункту 10 частини першої статті 106 Конституції України Президент України вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України. У цій та інших статтях Основного Закону України серед повноважень Президента України не передбачено внесення ним подання до Верховної Ради України про звільнення з посади чи відставку членів Кабінету Міністрів України. У своїх попередніх рішеннях Конституційний Суд України неодноразово зазначав про визначення лише Конституцією України кола повноважень Президента України. У Рішенні Конституційного Суду України від 10 квітня 2003 року № 7-рп/2003 (справа про гарантії діяльності народного депутата України) Конституційний Суд України констатував, що відповідно до Конституції України повноваження Президента України вичерпно визначені Конституцією України, а це унеможлиблює прийняття законів, які встановлювали б інші його повноваження. В Рішенні Конституційного Суду України від 7 квітня 2004 року № 9-рп/2004 (справа про Координаційний комітет) Конституційний Суд України наголосив, що повноваження Верховної Ради України, як і повноваження Президента України, визначаються Конституцією України (статті 85, 106).

У межах системного тлумачення пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України необхідно порівняти його припис з приписами пунктів 12¹, 18, 21 частини першої цієї статті. Результати цього порівняння свідчать, що відповідно до змісту наведених норм не вимагається подання Президента України для здійснення Верховною Радою України свого конституційного повноваження

звільняти Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України з посад або вирішувати питання про їх відставку. Нормами пунктів 12¹, 18, 21 частини першої статті 85 Конституції України на відміну від норм пункту 12 вказаної статті чітко визначені повноваження Верховної Ради України призначати на посади та звільняти з посад за поданням Президента України Голову Служби безпеки України, Голову Національного банку України, членів Центральної виборчої комісії.

Здійснення Верховною Радою України свого конституційного повноваження звільняти Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України з посад без відповідного подання Президента України не суперечить конституційно-правовому принципу поділу державної влади в Україні, встановленому в частині першій статті 6 Конституції України, оскільки за такого розподілу повноважень між Президентом України та Верховною Радою України не порушується рівновага у системі стримувань і противаг, від чого залежить стабільність конституційного ладу.

З огляду на викладене Конституційний Суд України дійшов висновку, що Верховна Рада України може реалізувати своє повноваження щодо звільнення з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України і без подання Президента України.

6. Після внесення народними депутатами України конституційного подання до Конституційного Суду України набрав чинності Закон України «Про Кабінет Міністрів України», в якому врегульовано порушені авторами клопотання питання:

- чи є необхідним подання Прем'єр-міністра України при звільненні з посад інших членів Кабінету Міністрів України;
- чи призводить звільнення з посади Прем'єр-міністра України до відставки всього складу Кабінету Міністрів України;
- якою є процедура звільнення з посад членів Кабінету Міністрів України.

У зв'язку з цим конституційне провадження у справі про офіційне тлумачення положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України в контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України щодо порушених у конституційному поданні питань підлягає припиненню.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 51, 61, 63, 65, 69, 93, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

вирішив:

1. В аспекті конституційного подання під положенням «звільнення зазначених осіб з посад» у пункті 12 частини першої статті 85 Конституції України в контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України треба розуміти звільнення з посад як членів Кабінету

Міністрів України, включаючи Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, так і Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державного комітету телебачення та радіомовлення України, Голови Фонду державного майна України.

2. Верховна Рада України може реалізувати своє повноваження щодо звільнення з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України і без подання Президента України.

3. Припинити конституційне провадження у справі про офіційне тлумачення положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України в контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України щодо порушених у конституційному поданні питань:

- чи є необхідним подання Прем'єр-міністра України при звільненні з посад інших членів Кабінету Міністрів України;
- чи призводить звільнення з посади Прем'єр-міністра України до відставки всього складу Кабінету Міністрів України;
- якою є процедура звільнення з посад членів Кабінету Міністрів України, на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» через їх непідвідомчість Конституційному Суду України.

4. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dd. December 11, 2007 no. 12-rp/2007 on the official interpretation of the provisions of Article 85.1.12 of the Constitution in the context of the provisions of Article 114.4, Articles 115.2 and 115.3 of the Constitution (case on the procedure of termination of the authority of the members of the Cabinet of Ministers of Ukraine)*

46 People's Deputies of Ukraine applied to the Constitutional Court for the official interpretation of the provisions of Article 85.1.12 of the Constitution in the context of the provisions of Article 114.4, Articles 115.2, 115.3 of the Constitution.

The Constitutional Court proceeds from the necessity to apply a combination of various means of interpretation of the provisions of Article 85.1.12 of the Constitution in order to give a reply as to the necessity for the President of Ukraine to make a submission to the Verkhovna Rada of Ukraine to dismiss from office the Prime Minister of Ukraine, Minister of Defense of Ukraine and Minister for Foreign Affairs.

Logical and grammatical interpretation of Article 85.1.12 of the Constitution does not testify the necessity of the President's submission for the realization by the

Verkhovna Rada of Ukraine of its constitutional authority as to dismissal of the Prime Minister of Ukraine, Minister of Defense of Ukraine and Minister for Foreign Affairs, since the combination of words, «upon the submission of the President of Ukraine» does not have the syntactic connection with the word combination «dismissal of the mentioned persons from office, resolution of the issue on resignation of the Prime Minister of Ukraine, members of the Cabinet of Ministers of Ukraine».

According to Article 106.1.10 of the Constitution, the President of Ukraine makes a submission to the Verkhovna Rada of Ukraine on the appointment of Minister of Defense of Ukraine, Minister for Foreign Affairs. In this and other articles of the Fundamental Law the introduction of a submission to the Verkhovna Rada of Ukraine on dismissal from office or on resignation of members of the Cabinet of Ministers of Ukraine is not stipulated among the authorities of the President of Ukraine.

Within the limits of the systematic interpretation of Article 85.1.12 of the Constitution one should compare its prescription with those of Articles 85.1.12-1, 85.1.18, 85.1.21. The results of this comparison witness that according to the content of these norms a submission of the President of Ukraine for the realization by the Verkhovna Rada of Ukraine of its constitutional authority to dismiss the Prime Minister, Minister of Defense of Ukraine and Minister for Foreign Affairs or to resolve the issue on their resignation is not required. The norms of Articles 85.1.12-1, 85.1.18, 85.1.21 of the Constitution unlike the norms of Article 85.1.12 clearly determine the authority of the Verkhovna Rada of Ukraine to appoint and to dismiss Chairman of the Security Service of Ukraine, Chairman of the National Bank of Ukraine, members of the Central Election Commission upon the submission of the President of Ukraine.

The realization by the Verkhovna Rada of Ukraine of its constitutional authority to dismiss the Prime Minister of Ukraine, Minister of Defense of Ukraine and Minister for Foreign Affairs without the respective submission of the President of Ukraine does not conflict with the constitutional and legal principle of the separation of power in Ukraine which is established in Article 6.1 of the Constitution.

After the People's Deputies of Ukraine applied to the Constitutional Court of Ukraine with this constitutional petition, the Law «On the Cabinet of Ministers of Ukraine» came into effect. This law regulates the issues raised by the authors of the petition: whether a submission of the Prime Minister of Ukraine while dismissal of other members of the Cabinet of Ministers of Ukraine is necessary; whether dismissal of the Prime Minister of Ukraine entails dismissal of the whole composition of the Cabinet of Ministers of Ukraine; what is the procedure of dismissal of the members of the Cabinet of Ministers of Ukraine.

Thus, the Constitutional Court held:

The provision of the Article 85.1.12 of the Constitution «dismissal of the mentioned persons from office» in the context of the provisions of Article 114.4, Articles 115.2, 115.3 of the Constitution is to be understood the dismissal both of members of the Cabinet of Ministers of Ukraine, including Prime-Minister inclusive, Minister of Defense, Minister for Foreign Affairs, as well as the Chairman of the Antimonopoly Committee of Ukraine, Chairman of the State Committee on Television and Radio Broadcast of Ukraine, Chairman of the State Property Fund of Ukraine.

The Verkhovna Rada of Ukraine may also realize its authority as to the dismissal of the Prime Minister, Minister of Defense, Minister for Foreign Affairs without submission of the President of Ukraine.

Constitutional proceedings in case on the official interpretation of the provisions of Article 85.1.12 of the Constitution in the context of the provisions of Articles 114.4, 115.2, 115.3 of the Constitution as to the issues raised in the constitutional petition is to be terminated.

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Бринцева В. Д. стосовно
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним
поданням 46 народних депутатів України про офіційне тлумачення
положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України
у контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої,
третьої статті 115 Конституції України
(справа про порядок припинення повноважень
членів Кабінету Міністрів України)

Конституційний Суд України у Рішенні від 11 грудня 2007 року № 12-рп/2007 дав тлумачення положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України у системному зв'язку з іншими конституційними нормами та з урахуванням положень Закону України «Про Кабінет Міністрів України».

У пункті 2 резолютивної частини цього Рішення зазначається, що Верховна Рада України може реалізувати своє повноваження щодо звільнення з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України і без подання Президента України.

Підтримуючи висновок Суду, слід додатково зазначити, що поправками до Конституції України, внесеними Законом № 2222-IV від 8 грудня 2004 року, створені конституційні передумови для переходу від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми державного правління. Саме тому в пункті 12 частини першої статті 85 Конституції України передбачено право Президента України вносити подання лише про призначення Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України та Міністра закордонних справ України і не згадано про необхідність будь-якого подання для звільнення з посад зазначених осіб. Тим самим впроваджено національний механізм розподілу повноважень між главою держави і законодавчим органом, який має забезпечити дію системи стримувань і противаг.

Саме на результатах логіко-граматичного аналізу змісту цієї конституційної норми базується висновок Суду.

Разом з тим, Конституційний Суд України не зробив спроби витлумачити термін «повноваження» у системному зв'язку з нормами Конституції України, якими на Президента України покладені функції забезпечення державної незалежності та національної безпеки (пункт 1 частини першої статті 106), керівництва зовнішньополітичною діяльністю держави (пункт 3 частини першої статті 106).

Для досягнення ефективності реалізації відповідних функцій Президента України як гаранта державного суверенітету та територіальної цілісності України (частина друга статті 102 Конституції України) передбачені його повноваження на внесення до Верховної Ради України подань про призначення Прем'єр-міністра України (пункт 9 частини першої статті 106 Конституції України), Міністра оборони України та Міністра закордонних справ України (пункт 10 частини першої статті 106 Конституції України).

Аналіз наведених норм і інших норм Конституції України, що безпосередньо тлумачаться у цьому Рішенні, дає підстави для висновку, що положення пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України не виключають ініціювання Президентом України звільнення з посад членів уряду, призначених на посади у відповідності з його поданням.

Виключними випадками можуть бути аморальні вчинки, корупційні дії, нездатність міністрів, призначених за поданнями Президента України, забезпечити реалізацію раніше наведених президентських функцій тощо.

Саме розумінням можливості таких ситуацій слід пояснити положення пункту 2 резолютивної частини Рішення про можливість звільнення перелічених високопосадовців Верховною Радою України і без подання Президента України (йдеться про застосування сполучника «і»).

У зв'язку з цим Конституційний Суд України мав би додатково обґрунтувати свій висновок у мотивувальній частині Рішення (після абзацу п'ятого пункту 5), виклавши правову позицію у такій редакції: «Разом з тим, з урахуванням обсягу повноважень Президента України щодо реалізації функцій зовнішньої політики та у сфері національної безпеки і забезпеченні обороноздатності держави не виключається можливість внесення главою держави до Верховної Ради України відповідних пропозицій щодо звільнення міністрів, які призначені на посади за його поданням».

Ця правова позиція не суперечить попереднім рішенням Конституційного Суду України, в яких констатувалося, що повноваження Президента України визначаються виключно Конституцією України. Адже в окремих випадках Президент України має право забезпечувати ефективність виконання своїх функцій, у тому числі і шляхом внесення пропозицій щодо звільнення міністрів, призначених згідно з його поданнями. Цю президентську ініціативу слід розуміти як складову правового механізму здійснення повноважень Верховною Радою України, а не як розширення повноважень Президента України.

Такий висновок впливає з логіко-граматичного тлумачення конституційного терміна «повноваження» як компетенції державних органів на видання ними правових (нормативних та індивідуальних) актів з метою реалізації функцій, віднесених до їх відання.

Доречно також зазначити, що підстави для звернення до Конституційного Суду України виникли внаслідок нечітких і непослідовних дій у створенні національної моделі системи стримувань і противаг на етапі переходу до парламентсько-президентської форми правління. Неможливо з конституційних позицій пояснити, чому Президент України має право визначати претендентів на посади міністрів, які очолюють відомства, що забезпечують реалізацію головних президентських функцій, і не може вносити подання про їх звільнення з посад, якщо вони не виконують покладені на них обов'язки. Поглиблений аналіз цієї ситуації і відповідне правове реагування не належить до повноважень Конституційного Суду України.

Зазначені питання, що виникли під час тлумачення деяких положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України, спонукали автора навести додаткові аргументи на підтримку Рішення Конституційного Суду України від 11 грудня 2007 року, що має сприяти однозначному його розумінню усіма правозастосовниками.

Суддя Конституційного Суду України

В. Бринцев

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Маркуш М. А. стосовно
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним
поданням 46 народних депутатів України про офіційне тлумачення
положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України
у контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої,
третьої статті 115 Конституції України
(справа про порядок припинення повноважень
членів Кабінету Міністрів України)

1. На підставі статті 64 Закону України «Про Конституційний Суд України» висловлюю окрему думку стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України у контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України (справа про порядок припинення повноважень членів Кабінету Міністрів) (далі — Рішення).

Вважаю положення абзацу шостого пункту 5 мотивувальної частини та пункту 2 резолютивної частини Рішення недостатньо обґрунтованими, такими, що базуються на неправильній інтерпретації норм Конституції України.

Згідно з абзацом шостим пункту 5 мотивувальної частини та пунктом 2 резолютивної частини Рішення положення пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України у контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України стосовно того, чи є необхідним подання Президента України до Верховної Ради України при звільненні з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України та Міністра закордонних справ України, треба розуміти так, що Верховна Рада України може реалізувати своє повноваження щодо звільнення з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України і без подання Президента України.

На мою думку, ця теза викликає заперечення щодо застосування сполучника «і» та є юридично помилковою. До того ж вона не підкріплена положеннями мотивувальної частини Рішення.

2. Повноваження Президента України закріплені в Конституції України.

Правові позиції щодо визначення повноважень Президента України виключно Конституцією України сформульовані в рішеннях Конституційного Суду України, зокрема

— від 10 квітня 2003 року № 7-рп (справа про гарантії діяльності народного депутата України): «Відповідно до Конституції України повноваження Президента України вичерпно визначені Конституцією України, а це унеможливорює прийняття законів, які встановлювали б інші його повноваження (права та обов'язки). Тому положення частини другої статті 17 Закону не

поширюються на Президента України і обов'язок керівників та інших посадових осіб розташованих на території України органів державної влади невідкладно приймати народного депутата України з питань депутатської діяльності не може розглядатись як обов'язок (повноваження) Президента України, оскільки такий обов'язок не передбачено Конституцією України (абзац тринадцятий пункту 2 мотивувальної частини).

«Право народного депутата України безперешкодно відвідувати органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також право безперешкодного доступу на всі підприємства, в установи та організації, розташовані на території України, не поширюються на приміщення, в яких перебуває Президент України, оскільки серед повноважень Президента України, вичерпно визначених Конституцією України, відсутній його обов'язок приймати народного депутата України» (абзац восьмий пункту 3 мотивувальної частини);

— від 16 травня 2007 року № 1-рп (справа про звільнення судді з адміністративної посади): «Відповідно до пункту 31 частини першої статті 106 Конституції України повноваження Президента України визначаються лише Основним Законом України. На цю обставину Конституційний Суд України неодноразово вказував у своїх рішеннях, зокрема у рішенні від 10 квітня 2003 року № 7-рп/2003 (справа про гарантії діяльності народного депутата України), де сказано, що «повноваження Президента України вичерпно визначені Конституцією України, а це унеможлиблює прийняття законів, які встановлювали б інші його повноваження (права та обов'язки)», та в рішенні від 7 квітня 2004 року № 9-рп/2004 (справа про Координаційний комітет), в якому вказано, що повноваження Президента України, як і повноваження Верховної Ради України, визначаються Конституцією України» (абзац перший пункту 6 мотивувальної частини);

— від 24 грудня 1997 року № 8-зп (справа щодо призначення заступників голів місцевих державних адміністрацій): «Відповідно до пункту 10 частини першої статті 106, частини четвертої статті 118 та пункту 7 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України Президент України призначає за поданням Кабінету Міністрів України голів місцевих державних адміністрацій та припиняє їхні повноваження на цих посадах. Конституція України не відносить до повноважень Президента України призначення перших заступників, заступників голів місцевих державних адміністрацій» (абзац перший пункту 3 мотивувальної частини).

«Відповідно до частини другої статті 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Встановлені Указом Президента «Про Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію та Положення про районну, районну у містах Києві та Севастополі державну адміністрацію» від 21 серпня 1995 року № 760 повноваження Президента України призначати перших заступників, заступників голів місцевих державних адміністрацій не входять до переліку повноважень Президента України, визначених у частині першій статті 106 Конституції України.

Згідно зі статтею 75 Закону України «Про Конституційний Суд України» та враховуючи наведене вище, можна зробити висновок про те, що положення частини першої пункту 11 Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію, якою визначено повноваження Президента України призначати певних посадових осіб місцевих державних адміністрацій, не відповідає Конституції України» (абзаци перший, другий пункту 4 мотивувальної частини);

— від 28 січня 2003 року № 2-рп (справа про повноваження Президента України реорганізувати центральні органи виконавчої влади): «Встановлення Конституцією України прямо чи опосередковано назв міністерств та інших центральних органів виконавчої влади зумовлює зміст повноважень Президента України щодо їх реорганізації. В разі реорганізації таких органів не можуть бути змінені їх назва та основне цільове призначення, що впливає з назви, оскільки це може призвести до зміни конституційно визначеного механізму здійснення державної влади її окремими органами або вплинути на обсяг конституційних повноважень цих органів, зокрема на повноваження Верховної Ради України щодо надання згоди на призначення та звільнення встановлених Основним Законом України посадових осіб» (абзац восьмий пункту 3 мотивувальної частини);

— від 7 квітня 2004 року № 9-рп (справа про Координаційний комітет): «Верховна Рада України згідно з Конституцією України не наділена повноваженнями створювати при Президентові України будь-які органи, це є виключною компетенцією Президента України» (абзац четвертий підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини);

— від 5 жовтня 2005 року № 7-рп (справа про управління нафтовою галуззю): «За положенням частини третьої статті 106 Конституції України Президент України на основі та на виконання Конституції та законів України має право видавати обов'язкові до виконання укази і розпорядження. Глава держави може видавати зазначені акти в межах своїх конституційних повноважень, не втручаючись у компетенцію інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування».

«На думку Конституційного Суду України, із положень зазначених статей Основного Закону України впливає, що Президент України у виданих ним актах може формулювати адресовані Кабінету Міністрів України відповідні вказівки (доручення), які мають надаватися главою держави лише в межах його конституційних повноважень. При цьому Президент України не може змінювати визначені Конституцією України функції Кабінету Міністрів України, в тому числі функцію управління об'єктами державної власності, а також підміняти вищий орган у системі органів виконавчої влади у здійсненні його функцій» (абзаци другий, четвертий пункту 4 мотивувальної частини);

— від 27 березня 2002 року № 7-рп (справа щодо актів про обрання/призначення суддів на посади та про звільнення їх з посад): «Стаття 106 Конституції України закріпила конкретний перелік повноважень Президента України, який на основі та на виконання Конституції і законів України видає обов'язкові до виконання на території України укази і розпорядження» (абзац третій пункту 4 мотивувальної частини);

— від 11 грудня 2007 року № 12-рп (справа про порядок припинення повноважень членів Кабінету Міністрів України): «Серед повноважень Президента України не передбачено внесення ним подання до Верховної Ради України про звільнення з посади чи відставку членів Кабінету Міністрів України. У своїх попередніх рішеннях Конституційний Суд України неодноразово зазначав про визначення лише Конституцією України кола повноважень Президента України». У Рішенні Конституційного Суду України від 7 квітня 2004 року № 9-рп/2004 (справа про Координаційний комітет) Конституційний Суд України наголосив, що повноваження Верховної Ради України, як і повноваження Президента України, визначаються Конституцією України (статті 85, 106)» (абзац третій пункту 5 мотивувальної частини).

3. Конституція України вичерпно визначила повноваження Президента України, що унеможлиблює прийняття законів, які встановлювали б інші його повноваження (права та обов'язки) (Рішення Конституційного Суду України від 10 квітня 2003 року № 7-рп/2003 (справа про гарантії діяльності народного депутата України). Це обмеження, на мою думку, стосується і рішень Конституційного Суду України, що мають силу закону.

У статтях 85, 106 Конституції України чітко визначено коло осіб, щодо яких Президент України вносить подання про їх призначення на посаду та звільнення з посади. В зазначене коло осіб, щодо яких Президент України звертається до Верховної Ради України з поданням на звільнення, не входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Міністр закордонних справ України.

Конституція України, наділивши Президента України вичерпним переліком повноважень, не надала йому повноваження давати згоду Верховній Раді України на звільнення з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, а відтак і не передбачила його звернення з поданням про їх звільнення до Верховної Ради України. Тут звільнення зазначених осіб виступає як відповідальність за порушення.

Викладене узгоджується з положенням статті 87 Конституції України, за якою Верховна Рада України за пропозицією Президента України може розглянути питання про відповідальність Кабінету Міністрів України та прийняти резолюцію недовіри Кабінету Міністрів України більшістю від її конституційного складу.

Таким чином, за Конституцією України Президент України не наділений повноваженням щодо внесення до Верховної Ради України подання про звільнення з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, інших членів Кабінету Міністрів України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державного комітету телебачення та радіомовлення України, Голови Фонду державного майна України.

4. Сформульована в абзаці шостому пункту 5 мотивувальної частини та пункті 2 резолютивної частини Рішення позиція є хибною з огляду на конструкцію цих пунктів Рішення, за якими теоретично уможлиблюється звільнення з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних

справ України і за поданням Президента України. Тлумачення, яке міститься у пункті 2 резолютивної частини Рішення, є неадекватним смислу, закладеному в абзаці третьому пункту 5 мотивувальної частини Рішення, між ними закладено суперечність. У мотивувальній частині Рішення також закладено суперечність між абзацами третім та шостим пункту 5 через вживання в тексті останнього сполучника «і».

За такої конструкції абзацу шостого пункту 5 мотивувальної частини та пункту 2 резолютивної частини Рішення, яким зроблено висновок про можливість реалізації свого повноваження Верховною Радою України щодо звільнення з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України і без подання Президента України та виходячи з його логіко-граматичного аналізу, вважаю, що через тлумачення Рішенням допускається можливість звільнити з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України і за поданням Президента України.

У Рішенні немає конкретної відповіді на питання, чому Верховна Рада України в частині звільнення з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України може реалізувати своє повноваження «і» без подання Президента України.

Такий підхід при тлумаченні положень пункту 12 частини першої статті 85 Конституції України у контексті положень частини четвертої статті 114, частин другої, третьої статті 115 Конституції України призвів до того, що Президента України наділено додатковим повноваженням звертатися до Верховної Ради України з поданням щодо звільнення з посад Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України.

На мій погляд, Конституційний Суд України через тлумачення розширив конституційні повноваження Президента України, чим порушив принцип розподілу державної влади шляхом надання главі держави додаткового важеля впливу на виконавчу владу, що суперечить вимогам статей 6, 8, 19, 106, 85, 87 Конституції України та порушує баланс повноважень між гілками влади, систему стримувань і противаг, а також закладає суперечності в позиціях Конституційного Суду України щодо закріплення повноважень Президента України лише на конституційному рівні.

Суддя Конституційного Суду України

М. Маркуш

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України
про офіційне тлумачення положень частини другої статті 14
Закону України «Про кінематографію»
(справа про розповсюдження іноземних фільмів)

м. Київ
20 грудня 2007 року
№ 13-рп/2007

Справа № 1-46/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича — доповідача,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

за участю представника суб'єкта права на конституційне подання Ключковського Юрія Богдановича — народного депутата України, Постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України Селіванова Анатолія Олександровича, представників Президента України Биструшкіна Олександра Павловича та Солодкого Ростислава Дмитровича, Постійного представника Кабінету Міністрів України у Конституційному Суді України Німченка Василя Івановича, представника Міністерства культури і туризму України та Державної служби кінематографії Чміль Ганни Павлівни

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини другої

статті 14 Закону України «Про кінематографію» від 13 січня 1998 року № 9/98-ВР (Відомості Верховної Ради України, 1998 р., № 22, ст. 114).

Приводом для розгляду справи відповідно до статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання 60 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність у з'ясуванні та офіційній інтерпретації положень частини другої статті 14 Закону України «Про кінематографію».

Заслухавши суддю-доповідача Стецюка П. Б., пояснення Ключковського Ю. Б., Селіванова А. О., Биструшкіна О. П., Солодкого Р. Д., Німченка В. І., Чміль Г. П. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 60 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини другої статті 14 Закону України «Про кінематографію» (далі — Закон).

Необхідність в офіційному тлумаченні автори клопотання обґрунтовують наявністю неоднозначності і невизначеності у розумінні та «сумнівним практичним застосуванням» частини другої статті 14 Закону, якою встановлено порядок розповсюдження і демонстрування іноземних фільмів в Україні.

Згідно з частиною другою статті 14 Закону іноземні фільми перед розповсюдженням в Україні в обов'язковому порядку повинні бути дубльовані або озвучені чи субтитровані державною мовою, вони також можуть бути дубльовані або озвучені чи субтитровані мовами національних меншин. Народні депутати України вважають, що в цій нормі законодавцем вжиті різні формулювання обов'язкового дублювання або озвучення чи субтитрування державною мовою іноземних фільмів в Україні та можливості дублювання або озвучення чи субтитрування мовами національних меншин.

Суб'єкт права на конституційне подання порушує питання, чи можуть в Україні розповсюджуватися іноземні фільми, якщо вони не дубльовані, не озвучені або не субтитровані українською мовою, водночас наголошуючи на поширенні практики видання державних посвідчень на право розповсюдження і демонстрування іноземних фільмів, які не дубльовані, не озвучені і не субтитровані державною мовою.

2. Свої позиції щодо предмета конституційного подання на запити Конституційного Суду України висловили Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство культури і туризму України, Державна служба кінематографії, Національна спілка кінематографістів України, Інститут української мови Національної академії наук України, Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, Львівський національний університет імені Івана Франка, Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого.

3. Під час пленарного засідання Конституційного Суду України представник суб'єкта права на конституційне подання підтримав клопотання, викладене в конституційному поданні, а представники Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства культури і туризму України, Державної служби кінематографії відповідно підтвердили позиції тих органів, які вони представляли, і підтримали позицію суб'єкта права на конституційне подання — 60 народних депутатів України.

4. Конституційний Суд України, вирішуючи поставлені у конституційному поданні питання, виходить з такого.

4.1. Згідно з Конституцією України Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою (стаття 1); права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (частина друга статті 3); державною мовою в Україні є українська мова, держава забезпечує її всебічний розвиток і функціонування в усіх сферах суспільного життя на всій території України (частини перша, друга статті 10); в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України (частина третя статті 10). Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України (стаття 11 Конституції України).

4.2. Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом (частина п'ята статті 10 Конституції України).

Згідно зі статтею 6 Закону застосування мов у галузі кінематографії здійснюється відповідно до статті 10 Конституції України.

У Рішенні Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 (справа про застосування української мови), в якому дано тлумачення статті 10 Основного Закону України, зазначено, що публічними сферами, в яких застосовується державна мова, охоплюються насамперед сфери здійснення повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування (мова роботи, актів, діловодства і документації, мова взаємовідносин цих органів тощо). До сфер застосування державної мови можуть бути віднесені також інші сфери, які за частиною п'ятою статті 10, пунктом 4 частини першої статті 92 Конституції України визначаються законами.

Відповідно до статті 6 Закону України «Про основи національної безпеки України» пріоритетами національних інтересів України є, зокрема, забезпечення розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, гарантування вільного розвитку, використання і захисту російської, інших мов національних меншин України. Законом України «Про мови в Українській РСР» від 28 жовтня 1989 року (чинний згідно з пунктом 1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України в

частині, що не суперечить Основному Закону України) держава гарантує функціонування української мови, а також інших національних мов у сфері культурного життя; з метою широкого ознайомлення своїх громадян з досягненнями світової культури забезпечує переклади українською мовою та іншими національними мовами і видання художньої, політичної, наукової та іншої літератури, а також переклади українською мовою і публічну демонстрацію фільмів та інших аудіовізуальних творів.

Правові основи діяльності в галузі кінематографії та регулювання суспільних відносин, пов'язаних з виробництвом, розповсюдженням, зберіганням і демонструванням фільмів, визначаються Законом.

Таким чином, відповідно до статті 10, пункту 4 частини першої статті 92 Конституції України з урахуванням правових позицій Конституційного Суду України, висловлених у зазначеному Рішенні, статей 6, 14 Закону встановлено порядок застосування державної мови та мов національних меншин у галузі кінематографії. Згідно зі статтею 2 Закону цей порядок поширюється на юридичних осіб незалежно від їх форм власності та фізичних осіб, які займаються професійною діяльністю в галузі кінематографії в Україні.

5. Суб'єкт права на конституційне подання порушує питання щодо надання тлумачення частини другої статті 14 Закону, а саме: «чи слід розуміти слова «іноземні фільми перед розповсюдженням в Україні в обов'язковому порядку повинні бути дубльовані або озвучені чи субтитровані державною мовою...» у той спосіб, що суб'єкти кінематографії не можуть отримати право на розповсюдження іноземного фільму, якщо цей фільм не дубльований або не озвучений чи не субтитрований українською мовою».

5.1. Згідно з частиною другою статті 14 Закону іноземні фільми перед розповсюдженням в Україні в обов'язковому порядку повинні бути дубльовані або озвучені чи субтитровані державною мовою, вони також можуть бути дубльовані або озвучені чи субтитровані мовами національних меншин.

Логічний та граматичний аналіз змісту цієї норми дає підстави дійти висновку, що законодавець зобов'язав усіх суб'єктів кінематографії обов'язково здійснювати дублювання або озвучення чи субтитрування українською мовою іноземних фільмів перед їх розповсюдженням в Україні. На це вказує словосполучення «в обов'язковому порядку», вжите законодавцем поряд із словами «вони також». Без обов'язкового виконання приписів, передбачених частиною другою статті 14 Закону, суб'єкт кінематографії не має права отримати дозволу на розповсюдження та демонстрування іноземних фільмів в Україні. Іноземні фільми можуть бути також дубльовані або озвучені чи субтитровані мовами національних меншин.

5.2. У статті 3 Закону міститься поняття розповсюдження (прокату) фільму, що означає виготовлення фільмокопій (тиражування), продаж та передачу їх у прокат юридичним та фізичним особам, і поняття демонстрування (публічний показ, публічне сповіщення і публічна демонстрація) фільму, що означає професійну

кінематографічну діяльність, яка полягає в показі фільму глядачам у призначених для цього приміщеннях (кінотеатрах, інших кіновидовищних закладах), на відеоустановках, а також каналами мовлення телебачення. Документом, який засвідчує право на розповсюдження і демонстрування національних та іноземних фільмів на всіх видах носіїв зображення і визначає умови розповсюдження і демонстрування, є державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів, що надається суб'єктам кінематографії центральним органом виконавчої влади у галузі кінематографії (стаття 15 Закону).

Аналіз цих положень дає підстави для висновку, що розповсюдження фільму є первинним стосовно демонстрування. Положення статті 14 Закону щодо обов'язкового дублювання або озвучення чи субтитрування державною мовою іноземних фільмів перед їх розповсюдженням в Україні повинні застосовуватися до всіх фільмокопій, які розповсюджуються в Україні, у тому числі й до тих, які використовуються для демонстрування таких фільмів. Центральний орган виконавчої влади в галузі кінематографії у разі недотримання суб'єктом кінематографії вимог частини другої статті 14 Закону не має права видавати таким суб'єктам державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування іноземних фільмів.

6. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України (частина третя статті 10 Конституції України).

Україна 9 грудня 1997 року ратифікувала Рамкову конвенцію Ради Європи про захист національних меншин від 1 лютого 1995 року, за якою держава взяла на себе зобов'язання створити у себе необхідні умови для того, щоб особи, які належать до національних меншин, мали можливість зберігати та розвивати свою мову (пункт 1 статті 5).

Законом України від 15 травня 2003 року ратифіковано Європейську хартію регіональних мов або мов меншин. Цим Законом передбачено, що «положення Хартії застосовуються до мов таких національних меншин України: білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської» (стаття 2). «При застосуванні положень Хартії заходи, спрямовані на утвердження української мови як державної, її розвиток і функціонування в усіх сферах суспільного життя на всій території України, не вважаються такими, що перешкоджають чи створюють загрозу збереженню або розвитку мов, на які відповідно до статті 2 цього Закону поширюються положення Хартії» (стаття 5). Згідно зі статтею 12 зазначеної Хартії Україна взяла на себе зобов'язання, в межах території, на якій такі мови використовуються, і якщо органи державної влади мають компетенцію, повноваження або відіграють певну роль у цій сфері, сприяти доступу регіональними мовами або мовами меншин до творів, що створюються іншими мовами, підтримуючи і розвиваючи діяльність у галузі перекладу, дублювання, озвучування і субтитрування (підпункт «с» пункту 1).

Проведений Конституційним Судом України аналіз статті 10 Конституції України, законів України, в тому числі міжнародних правових актів,

ратифікованих Україною, які регулюють питання застосування державної мови та мов національних меншин, дає підстави зробити висновок, що обов'язок дотримуватися положень частини другої статті 14 Закону щодо обов'язкового дублювання або озвучення чи субтитрування державною мовою іноземних фільмів перед їх розповсюдженням в Україні не порушує прав національних меншин на використання своєї мови в галузі кінематографії.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 13, 39, 51, 62, 63, 65, 93, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

вирішив:

1. В аспекті конституційного подання положення частини другої статті 14 Закону України «Про кінематографію» «іноземні фільми перед розповсюдженням в Україні в обов'язковому порядку повинні бути дубльовані або озвучені чи субтитровані державною мовою...» необхідно розуміти так, що іноземні фільми не підлягають розповсюдженню та демонструванню в Україні, якщо вони не дубльовані або не озвучені чи не субтитровані державною мовою, а центральний орган виконавчої влади у галузі кінематографії не має права надавати суб'єктам кінематографії право на розповсюдження і демонстрування таких фільмів та видавати відповідне державне посвідчення.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dd. December 20, 2007 no. 13-rp/2007 on the official interpretation of the provisions of Article 14.2 of the Law «On cinematography» (case on distribution of foreign films)*

According to the Constitution, Ukraine is a sovereign and independent, democratic, social, legal state (Article 1); human rights and freedoms and their guarantees determine the content and orientation of the activity of the state (Article 3.2); the state language in Ukraine is the Ukrainian language, the state ensures its comprehensive development and functioning in all spheres of public life throughout the territory of Ukraine (Articles 10.1 and 10.2); free development, use and protection of the Russian, other languages of national minorities in Ukraine is guaranteed (Article 10.3). The State promotes the consolidation and development of the Ukrainian nation, its historic consciousness, traditions and culture, as well as development of modern ethnic, cultural, linguistic and religious identity of all indigenous peoples and national minorities in Ukraine (Article 11).

Under Article 6 of the Law «On cinematography» (hereinafter — the Law) the application of languages in the sphere of cinematography is performed according to Article 10 of the Constitution.

In the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dd. December 14, 1999 no. 10-rp/99 (case on the use of the Ukrainian language) in which the interpretation of the article 10 of the Fundamental Law was given, it is stated that the public spheres in which the State language shall be used include first and foremost the spheres of the realization of the authorities by bodies of legislative, executive and judicial power, other state bodies and bodies of local self-government (language of work, acts, records and documentation, language of interrelations of these bodies etc.). Other spheres of application of the state language which under Article 10.5 and Article 92.1.4 of the Constitution are determined by laws may be related to the spheres of application of the state language.

Pursuant to Article 6 of the Law «On fundamentals of national security of Ukraine» the priorities of national interests of Ukraine are, in particular, the ensuring the development and functioning of the Ukrainian language as the state language in all spheres of public life throughout the territory of Ukraine, guarantee of free development, use and protection of the Russian, other languages of national minorities of Ukraine. The Law «On languages in the Ukrainian SSR» dd. October 28, 1989 (effective according to item 1 Chapter XV «Transitional Provisions» of the Constitution in the part that does not contradict the Fundamental Law) the State guarantees the functioning of the Ukrainian language as well as other national languages in the sphere of cultural life; in order to make its citizens more acquainted with the achievements of the world culture it provides translations in Ukrainian and other national languages and publishing of fiction, political, scientific and other literature as well as translation into Ukrainian and public demonstration of films and other audiovisual works.

Legal basis for the activity in the sphere of cinematography and regulation of public relations related to production, distribution, storage and demonstration of films are determined by Law.

Thus, according to Article 10, Article 92.1.4 of the Constitution, and taking into account the legal position of the Constitutional Court, expressed in the mentioned Decision, and Articles 6, 14 of the Law, there is established the procedure of application of the state language and national minorities' languages in the sphere of cinematography. Under Article 2 of the Law this procedure is extended to legal entities regardless of their forms of property and individuals who are professionally involved in the sphere of cinematography in Ukraine.

According to Article 14.2 of the Law before distribution in Ukraine foreign films are to be doubled or post-synchronized or sub-titled into the state language, they may also be doubled or post-synchronized or sub-titled into the languages of national minorities.

Logic and grammatical analysis of the content of this norm gives grounds to conclude that the legislator obliged all the subjects of cinematography to compulsorily double or post-synchronize or sub-title foreign films into Ukrainian before their distribution in Ukraine. The combination of words «in the obligatory manner» used by the

legislator alongside with the words «they also» testifies to this. Without obligatory execution of the requirements set forth by Article 14.2 of the Law, the subject of cinematography does not have the right to obtain the permission to distribute and demonstrate foreign films in Ukraine. Foreign films may also be doubled or post-synchronized or sub-titled into the languages of national minorities.

Article 3 of the Law contains the notion «film distribution» (release) which means production of copies of a film (replication), sale and transferring them in release to legal entities and individuals, and the notion «film demonstration» (public show, public notification and public demonstration) which means professional cinematographic activity which consists in demonstration of a film to viewers in special premises (movie theatres, other cinema institutions), on video-sets, as well as on TV-broadcasting channels. The document, which confirms the right to distribution and demonstration of national and foreign films on all types of image carriers and establishes the terms of distribution and demonstration, is the state license for the right to distribute and demonstrate films, which is given to the subjects of cinematography by a central executive body in the sphere of cinematography (Article 15 of the Law).

The analysis of these provisions gives grounds to conclude that film distribution is primary in relation to film demonstration. The provision of Article 14 of the Law as to the mandatory doubling or post-synchronizing or sub-titling into the state language before their distribution in Ukraine are to be applied to all copies of a film which are distributed in Ukraine, including those which are used for demonstration of such films. In case of non-adherence by a subject of cinematography of the requirements of Article 14.2 of the Law, the central executive body in the sphere of cinematography does not have the right to issue a state license for the right to distribution and demonstration of foreign films to such subjects.

In Ukraine free development, used and protection of Russian and other languages of national minorities of Ukraine is guaranteed (Article 10.3 of the Constitution).

On December 9, 1997 Ukraine ratified the Council of Europe Framework Convention on the protection of national minorities dd. February 1, 1995, according to which the state undertook the obligation to create all the necessary conditions for individuals belonging to national minorities to have a possibility to preserve and to develop their language (Article 5.1).

By the law dd. May 15, 2003 the European Charter on regional or minority languages was ratified. This law stipulates that «the Charter's provisions shall be applied to the languages of the following national minorities of Ukraine: Belarusian, Bulgarian, Gagauz, Greek, Jewish, Crimean Tatar, Moldavian, German, Polish, Russian, Romanian, Slovak and Hungarian» (Article 2). According to Article 12 of the mentioned Charter Ukraine undertook the obligation within the territory where such languages are used and if the state bodies have the authority, competence or play a certain role in this sphere, to promote the access for regional languages or languages of national minorities to works which are created in other languages, supporting and developing the activity in the sphere of translation, doubling or post-synchronizing or sub-titling (sub-item «c» item 1).

The analysis of Article 10 of the Constitution, the laws, including international legal acts ratified by Ukraine, which regulate the issues of application of the state lan-

guages and languages of national minorities, conducted by the Constitutional Court, gives grounds to conclude that the obligation to respect the provisions of Article 14.2 of the Law as to the compulsory doubling or post-synchronizing or sub-titling into the state language of foreign films before their distribution in Ukraine does not violate the rights of national minorities to use their languages in the sphere of cinematography.

Thus, the Constitutional Court held that in the light of the constitutional petition the provision of Article 14.2 of the Law «On cinematography» «before distribution in Ukraine foreign films are to be doubled or post-synchronized or sub-titled into state the language...» is to be understood as such that foreign films are not to be distributed and demonstrated in Ukraine if they are not doubled or post-synchronized or sub-titled into the state language, and the central executive body in the sphere of cinematography does not have the right to grant the subjects of cinematography the right to distribution and demonstration of such films and to issue a respective state license.

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятого статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди» (справа про завдання третейського суду)

м. Київ
10 січня 2008 року
№ 1-рп/2008

Справа № 1-3/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича — доповідача,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятого статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди» від 11 травня 2004 року № 1701–IV (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 35, ст. 412) зі змінами та доповненнями.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання 51 народного депутата України.

Підставою для розгляду справи відповідно до статей 71, 75 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність спору щодо відповідності

Конституції України (конституційності) зазначених положень Закону України «Про третейські суди».

Заслухавши суддю-доповідача Кампа В. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 51 народний депутат України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення Закону України «Про третейські суди» (далі — Закон), а саме:

— абзацу сьомого статті 2 стосовно «захисту (позивачем) своїх порушених чи оспорюваних прав або охоронюваних законом інтересів»;

— абзацу одинадцятого статті 2, за яким «Третейська палата України — постійно діючий орган самоврядування третейських суддів»;

— статті 3, яке визначає завданням третейського суду «захист майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів сторін третейського розгляду шляхом всебічного розгляду та вирішення спорів відповідно до закону»;

— пункту 9 статті 4, за яким «самоврядування третейських суддів» є принципом утворення, організації і діяльності третейського суду;

— розділу VIII «Третейське самоврядування», які визначають засади третейського самоврядування.

Посилаючись на статті 124, 125 Конституції України, народні депутати України стверджують, що в абзаці сьомому статті 2, статті 3 Закону третейські суди фактично наділяються статусом органів правосуддя і водночас складової судової гілки влади. Крім того, суб'єкт права на конституційне подання вважає положення абзацу одинадцятого статті 2, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону щодо засад третейського самоврядування такими, що не відповідають частині першій статті 36, частині другій статті 85, пункту 11 частини першої статті 92 та частині другій статті 130 Конституції України.

2. Свою позицію щодо конституційності оспорюваних положень Закону висловили Президент України, Прем'єр-міністр України, Голова Верховної Ради України, Комітет Верховної Ради України з питань правової політики, Комітет Верховної Ради України з питань правосуддя, Міністерство юстиції України, Верховний Суд України, Вищий господарський суд України, Рада суддів України, Третейська палата України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Академія правових наук України.

3. Конституційний Суд України, вирішуючи спір щодо конституційності оспорюваних положень Закону, виходить із такого.

3.1. Згідно з Конституцією України Україна є демократичною, соціальною, правовою державою (стаття 1); права і свободи людини та їх гарантії визначають

зміст і спрямованість діяльності держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (частина друга статті 3).

Гарантуючи судовий захист з боку держави, Основний Закон України водночас визнає право кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань (частина п'ята статті 55). Це конституційне право не може бути скасоване або обмежене (частина друга статті 22, стаття 64 Конституції України).

Одним із способів реалізації права кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань у сфері цивільних та господарських правовідносин є звернення до третейського суду (абзац перший пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України у справі про виконання рішень третейських судів від 24 лютого 2004 року № 3-рп/2004). Відповідно до чинного законодавства підвідомчий суду загальної юрисдикції спір у сфері цивільних і господарських правовідносин може бути передано його сторонами на вирішення третейського суду, крім випадків, встановлених законом (стаття 17 Цивільного процесуального кодексу України, стаття 12 Господарського процесуального кодексу України, стаття 6 Закону). З метою забезпечення реалізації зазначених положень кодексів, керуючись пунктом 3 частини першої статті 85 Конституції України, Верховна Рада України прийняла Закон, який регулює порядок утворення та діяльності третейських судів в Україні.

3.2. Функціонування третейських судів в Україні базується не лише на засадах національного, а й міжнародного права.

Можливість передачі державою на розгляд третейських судів спорів сторін у сфері цивільних і господарських правовідносин визнана зарубіжною практикою, заснованою, в тому числі, на міжнародному праві. Загальні засади арбітражного розгляду цих спорів визначені Європейською конвенцією про зовнішньоторговельний арбітраж від 21 квітня 1961 року та рекомендовані державам Арбітражним регламентом Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) від 15 червня 1976 року.

Практика Європейського суду з прав людини свідчить, що звернення фізичних та/або юридичних осіб до третейського суду є правомірним, якщо відмова від послуг державного суду відбулася за вільним волевиявленням сторін спору (Рішення у справі «Девір проти Бельгії» від 27 лютого 1980 року).

4. Зі змісту клопотання випливає, що його автори порушують питання щодо відповідності положень абзацу сьомого статті 2, статті 3 Закону частинам першій, п'ятій статті 124, статті 125 Конституції України. Вони вважають, що в цих нормах Закону фактично закріплюється статус третейських судів як органів здійснення правосуддя.

На основі порівняльного аналізу Конституційний Суд України дійшов висновку про відповідність Конституції України зазначених положень Закону.

Правосуддя — це самостійна галузь державної діяльності, яку суди здійснюють шляхом розгляду і вирішення в судових засіданнях в особливій, встановленій

законом процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ (пункт 3 мотивувальної частини Ухвали Конституційного Суду України від 14 жовтня 1997 року № 44-з).

Згідно з положеннями частини першої статті 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Суд, здійснюючи правосуддя, забезпечує захист гарантованих Конституцією України та законами України прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави (підпункт 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України у справі про призначення судом більш м'якого покарання від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004). Тому в контексті статті 55 Конституції України органи судової влади можуть здійснювати функцію захисту майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та/або юридичних осіб у сфері цивільних і господарських правовідносин.

Третейський розгляд спорів сторін у сфері цивільних і господарських правовідносин — це вид недержавної юрисдикційної діяльності, яку третейські суди здійснюють на підставі законів України шляхом застосування, зокрема, методів арбітрування. Здійснення третейськими судами функції захисту, передбаченої в абзаці сьомому статті 2, статті 3 Закону, є здійсненням ними не правосуддя, а третейського розгляду спорів сторін у цивільних і господарських правовідносинах у межах права, визначеного частиною п'ятою статті 55 Конституції України.

Народні депутати України вважають, що визнання державою на підставі Закону рішень «арбітражних» (фактично третейських) судів помилково ототожнено із здійсненням ними правосуддя.

Згідно з положеннями частини п'ятої статті 124 Конституції України судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України. Відповідно до Закону третейські суди приймають рішення тільки від свого імені (стаття 46), а самі ці рішення, ухвалені в межах чинного законодавства, є обов'язковими лише для сторін спорів. Забезпечення примусового виконання рішень третейських судів перебуває за межами третейського розгляду та є завданням компетентних судів і державної виконавчої служби (стаття 57 Закону, пункт 1 частини другої статті 3 Закону України «Про виконавче провадження»).

Отже, оспорювані положення Закону не порушують припис статті 124 Конституції України про здійснення правосуддя виключно судами, оскільки третейський розгляд не є правосуддям, а рішення третейських судів є лише актами недержавної юрисдикційної діяльності з вирішення спорів сторін у сфері цивільних і господарських відносин.

Суб'єкт права на конституційне подання стверджує, що в абзаці сьомому статті 2, статті 3 Закону третейські суди визначаються як складова судової гілки влади.

Третейські суди не віднесені до системи судів загальної юрисдикції (стаття 125 Конституції України). З аналізу положень Закону випливає, що третейські суди є недержавними незалежними органами захисту майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та/або юридичних осіб у сфері

цивільних і господарських правовідносин. Відповідно до статті 7 Закону третейський розгляд здійснюють постійно діючі третейські суди та третейські суди для вирішення конкретного спору.

Таким чином, третейські суди не здійснюють правосуддя, їх рішення не є актами правосуддя, а самі вони не входять до системи судів загальної юрисдикції.

5. Авторі клопотання порушують питання щодо відповідності положень абзацу одинадцятого статті 2, пункту 9 статті 4, розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону частині першій статті 36, частині другій статті 85, пункту 11 частини першої статті 92, частині другій статті 130 Конституції України.

Порівняльний аналіз положень Конституції України та цих положень Закону дає підстави Конституційному Суду України для висновку, що вони не суперечать Конституції України (є конституційними), виходячи з такого.

5.1. Оспорюючи положення абзацу одинадцятого статті 2, пункту 9 статті 4, статей 58, 59 розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону, народні депутати України вважають, що повноваження органів третейського самоврядування повинні збігатися з повноваженнями суддівського самоврядування, яке закріплене в частині другій статті 130 Конституції України, статті 102 Закону України «Про судоустрій України».

Правова держава сприяє розвитку громадського самоврядування, тобто самоорганізації громадян за місцем проживання, роботи, навчання або за іншими ознаками в межах, визначених Конституцією України і законами України.

Окремі закони України закріплюють громадське самоврядування як одну з форм участі громадян в управлінні державними справами, у вирішенні питань їх соціального захисту, корпоративного життя тощо. Зокрема, громадське самоврядування запроваджено в територіальних громадах (частина шоста статті 140 Конституції України, статті 8, 9, 13, 14 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), в освіті (статті 16, 17 Закону України «Про освіту»), у вищій школі (статті 37, 38 Закону України «Про вищу освіту»).

Однією з форм громадського самоврядування є третейське самоврядування, яке відповідно до частини першої статті 58 Закону створюється для представництва та захисту інтересів третейських суддів постійно діючих третейських судів. Оскільки питання третейського самоврядування стосується закріплення гарантій прав і свобод людини і громадянина такої групи фізичних осіб, як третейські судді постійно діючих третейських судів, то відповідно до пункту 1 частини першої статті 92 Конституції України Верховна Рада України наділена правом його законодавчого регулювання.

Третейське самоврядування не є тотожним суддівському самоврядуванню, оскільки третейські суди не входять до системи судів загальної юрисдикції, а третейські судді не наділені статусом професійних суддів. Третейське самоврядування як одна з форм громадського самоврядування слугує самоорганізації третейських суддів постійно діючих третейських судів, тоді як суддівське самоврядування належить до системи конституційного устрою держави (частина друга статті 130 Конституції України) і є формою самоорганізації професійних суддів.

Отже, законодавче закріплення третейського самоврядування в положеннях пункту 9 статті 4, частини першої статті 58 Закону не суперечить частині другій статті 130 Конституції України.

5.2. Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що «унормування Законом самоврядування третейських судів (статті 2, 4, 58 та 59) фактично є спробою законодавчого врегулювання діяльності окремої громадської організації — Третейської палати України, що не належить до конституційних повноважень Верховної Ради України» і не відповідає положенням частини першої статті 36, частини другої статті 85, пункту 11 частини першої статті 92 Конституції України. Посилаючись на правову позицію Конституційного Суду України, викладену в Рішенні у справі про молодіжні організації від 13 грудня 2001 року № 18-рп/2001, народні депутати України стверджують, що «питання реалізації права на свободу об'єднання в громадянському суспільстві не підлягають державному регулюванню і мають вирішуватися на вільний розсуд його членів».

Конституційний Суд України, аналізуючи положення Конституції України, а також оспорювані положення Закону, дійшов висновку, що третейське самоврядування є формою громадського самоврядування, тоді як громадські організації є формою добровільних громадських формувань. Відмінність цих правових інститутів обумовлена особливостями законодавчого закріплення порядку утворення, системи, повноважень тощо органів третейського самоврядування та громадських організацій.

Що стосується Третейської палати України, то вона формується Всеукраїнським з'їздом третейських суддів (частина третя статті 58 Закону) шляхом виборів з числа третейських суддів постійно діючих третейських судів, а тому не є громадською організацією і на неї не поширюються як положення статті 36 Конституції України, так і обмеження законодавця щодо врегулювання її назви, статусу та компетенції. Тому посилання авторів клопотання на положення частини другої статті 85, пункту 11 частини першої статті 92 та правову позицію Конституційного Суду України, викладену в Рішенні від 13 грудня 2001 року № 18-рп/2001, є безпідставним.

Отже, унормовуючи Законом назву, статус і компетенцію Третейської палати України, Верховна Рада України не вийшла за межі конституційних повноважень, а відтак положення абзацу одинадцятого статті 2, частин другої, третьої, четвертої статті 58 Закону не суперечать частині першій статті 36, частині другій статті 85, пункту 11 частини першої статті 92 Конституції України, тобто є конституційними.

6. Відповідно до пункту 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має бути наведене правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень.

Суб'єкт права на конституційне подання стверджує, що положення статті 59 Закону не відповідають Конституції України, оскільки «право Голови Третейської

палати України бути третейським суддею є виключенням із загального правила щодо окремої особи». Однак народні депутати України не наводять, яке саме загальне правило щодо окремої особи мається на увазі. Вони також не обґрунтовують, у чому саме полягає невідповідність частин п'ятої, шостої статті 58 Закону наведеним у конституційному поданні статтям Конституції України.

Таким чином, суб'єкт права на конституційне подання не додержав вимог пункту 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для припинення конституційного провадження у справі щодо перевірки частин п'ятої, шостої статті 58, статті 59 Закону на відповідність Конституції України згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 51, 61, 63, 65, 69, 71, 73, 75 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

вирішив:

1. Визнати такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення Закону України «Про третейські суди» від 11 травня 2004 року № 1701–IV, а саме:

— абзацу сьомого статті 2 «про захист своїх порушених чи оспорюваних прав або охоронюваних законом інтересів»;

— абзацу одинадцятого статті 2, за яким «Третейська палата України — постійно діючий орган самоврядування третейських суддів»;

— статті 3 «захист майнових і немайнових прав та охоронюваних законом інтересів»;

— пункту 9 статті 4, згідно з яким одним із принципів організації та діяльності третейського суду є «самоврядування третейських суддів»;

— частин першої, другої, третьої, четвертої статті 58, відповідно до яких:

«Для представництва та захисту інтересів третейських суддів постійно діючих третейських судів утворюються органи третейського самоврядування.

Вищим органом третейського самоврядування є Всеукраїнський з'їзд третейських суддів.

Всеукраїнський з'їзд третейських суддів обирає Третейську палату України.

Третейська палата України є постійно діючим органом третейського самоврядування, який представляє та захищає соціальні і професійні права та інтереси третейських суддів і третейських судів, здійснює методичну та видавничу роботу, аналізує практику правозастосування третейських судів і здійснює інші повноваження, визначені вищим органом третейського самоврядування».

2. Припинити конституційне провадження у справі в частині перевірки щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин п'ятої, шостої статті 58, статті 59 розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону

України «Про третейські суди» на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» через невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dd. January 10, 2008 no. 1-rp/2008 on compliance with the Constitution (constitutionality) of provisions of Articles 2.7, 2.11, 3 Article 4.9 and Chapter VIII «Arbitration Self-Government» of the Law of Ukraine «On Courts of Arbitration» (case on the tasks of an arbitration court)*

A subject of the right to a constitutional petition — 51 People's Deputies of Ukraine — filed a petition with the Constitutional Court of Ukraine asking the Court to recognize certain provision of the Law «On Court of Arbitration» (hereinafter referred to as the «Law») as running contrary to the Constitution (unconstitutional).

Pursuant to the Constitution, Ukraine is a democratic, social and law-based state (Article 1); human rights and freedoms as well as guarantees thereof determine the contents and direction of the state's activities; activities aimed to strengthen and ensure human rights and freedoms are the primary responsibility of the state (Article 3.2).

By guaranteeing protection in court by the state, the Fundamental Law simultaneously recognizes a right of everyone to resort to any means that are not prohibited by law in order to protect one's rights and freedoms from violation and illegal encroachment (Article 55.5). This constitutional right may not be eliminated or restricted (Article 22.2, Article 64 of the Constitution).

One of the means of guaranteeing the right to protect one's rights and freedoms from violation or illegal encroachment in the sphere of civil and economic legal relationships is an appeal to a court of arbitration (paragraph 1, section 5 of the motivation part of the Decision of the Constitutional Court in case on the implementation of arbitration courts' decisions dd. February 24, 2004 no. 3-rp/2004). Pursuant to the effective legislation, a dispute that falls within the jurisdiction of a general jurisdiction court concerning legal relationships in a civil or economic sphere may be forwarded to a court of arbitration upon consent of both litigants thereof except for cases provided for by law (Article 17 of Code of Civil Procedure, Article 12 of Code Economic Procedure, Article 6 of the Law). To ensure implementation of the aforementioned provisions of the Codes and based on provisions of Article 85.1.3 of the Constitution, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted a law that provides for a procedure for creation and activities of arbitration courts in Ukraine.

A possibility for the state to forward disputes between litigants related to civil and economic relationships for consideration of arbitration courts has been recognized in the practices of other states that are based *inter alia* on international law. General principles of arbitration examination of such disputes have been provided for in European Convention on International Commercial Arbitration dd. April 21, 1961 and recommended to the state parties by Arbitration Rules of United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) on June 15, 1976.

The case-law of the European Court of Human Rights demonstrates that petitions of individuals and/or legal entities to a court of arbitration are considered legitimate in the event when a refusal from services of a national court was based on a free consent of litigants (judgment in case *Deweere v. Belgium* dd. February 27, 1980).

Justice is an independent branch of state's activities that is administered by courts through examination and rendering decisions during court sessions in a special procedural form defined by law for civil, criminal and other cases (subsection 3 of the motivation part of the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dd. October 14, 1997 no. 44-z).

According to the provisions of Article 124.1 of the Constitution, justice in Ukraine is administered exclusively by courts. When administering justice a court ensures protection of human and citizens' rights and freedoms provided for in the Constitution, rights and legal interests of legal entities, interests of society and the state (subsection 4.1. of section 4 of the motivation part of the Decision of the Constitutional Court of Ukraine in case concerning imposing a milder punishment dd. November 2, 2004 no. 15-rp/2004). Therefore, in the context of Article 55 of the Constitution, judicial bodies may protect property and non-property rights and legal interests of individuals and/or legal entities in the sphere of civil and economic legal relationships.

Arbitration of disputes between litigants in the sphere of civil and economic legal relationships is a type of non-state jurisdiction administered by courts of arbitration based on Ukrainian laws through utilizing *inter alia* means of arbitration. Protection provided by a court of arbitration as defined in Article 2.7, Article 3 of the Law means not administration of justice but arbitration examination of disputes between litigants concerning civil and economic legal relationships within the limits provided for in Article 55.5 of the Constitution.

In accordance with provisions of Article 124.5 of the Constitution, court decisions are rendered by the courts in the name of Ukraine and are mandatory for execution on the whole territory of Ukraine. Pursuant to the Law, courts of arbitration make decisions only on their own behalf (Article 46) whereas such decisions rendered within the framework of effective legislation are binding only upon the litigants. Ensuring forced implementation of arbitration courts' decisions is beyond arbitration examination and is a responsibility of competent courts and state executive service (Article 57 of the Law, Article 3.2.1 of the Law «On Executive Proceedings»).

Hence, the disputed provisions of the Law do not run contrary to the norms provided for in Article 124 of the Constitution that reads that justice is to be administered exclusively by courts since arbitration examination is not justice and decisions of courts of arbitrations are purely acts of non-state jurisdictional activities aimed to resolve disputes between litigants concerning civil and economic relationships.

Arbitration courts do not belong to the system of general jurisdiction courts (Article 125 of the Constitution). Analysis of provisions of the Law demonstrates that courts of arbitration are non-state independent bodies for protection of property and non-property rights and legal interests of individuals and/or legal entities concerning civil and economic legal relationships. Pursuant to Article 7 of the Law, arbitration consideration is carried out by standing courts of arbitration in order to resolve a specific dispute.

Hence, courts of arbitration do not administer justice; their decisions are not instruments of justice and they do not belong to the system of courts of general jurisdiction.

Individual laws provide for public self-government as a form of citizens' participation in public administration, solution of problems related to their social protection, corporate life, etc.

One of the forms of public self-government is arbitration self-government that, pursuant to Article 58.1 of the Law, is established to represent and protect interests of arbitrators of standing arbitration courts. Since the issue of arbitration self-government is to ensure guarantees of human and citizens' rights and freedoms of such a group of individuals as arbitrators of standing arbitration courts, then, pursuant to Article 92.1.1 of the Constitution, the Verkhovna Rada of Ukraine has a right to legislative regulation thereof.

Arbitration self-government is not identical to judicial self-government, since arbitration courts are not included to the system of general jurisdiction, and arbitrators do not have a status of professional judges. Arbitration self-government as one of the forms of public self-government serves to facilitate self-organization of arbitrators of standing arbitration courts whereas judicial self-government belongs to the system of the constitutional order in the state (Article 130.2 of the Constitution) and is a form of self-organization of professional judges.

The Constitutional Court of Ukraine therefore concludes that arbitration self-government is a form of public self-government whereas public organizations are a form of voluntary public associations. A difference between these institutions is explained by the specific characteristics of legislative provisions on the procedure for creation, system, authorities, etc. of self-government bodies for arbitration courts and public organizations.

Arbitration Chamber of Ukraine is formed by All-Ukrainian Congress of Arbitrators (Article 58.3 of the Law) by electing standing arbitrators from among other arbitrators and thus may not be considered a public organization not subject either to provisions of Article 36 of the Constitution or to legislative restrictions as to its name, status and authorities. Therefore, referral by the authors of the petition to the provision of Articles 85.2, 92.1.11 and legal position of the Constitutional Court stated in its Opinion dd. December 13, 2001 no.18-rp/2001 is ungrounded.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

1. The following provisions of the Law «On Courts of Arbitration» are to be recognized as being in compliance with the Constitution (constitutional):

- Article 2.7 «on protection of infringed or disputed rights or legal interests»;
- Article 2.11 reading that «The Arbitration Chamber of Ukraine is a standing body of arbitrators' self-government»;

— Article 3 on «protection of property and non-property rights and legal interests»;

— Article 4.9, according to which one of the principles for organization and activities of an arbitration court is «self-government of arbitrators»;

— Articles 58.1–58.4, which provide that:

«To ensure representation and protection of interests of arbitrators of standing courts of arbitration bodies of arbitration self-government are established.

The supreme body of arbitration self-government is All-Ukrainian Congress of Arbitrators.

All-Ukrainian Congress of Arbitrators elects Arbitration Chamber of Ukraine.

Arbitration Chamber of Ukraine is a standing body of arbitration self-government that represents and protects social and professional rights and interests of arbitrators and courts of arbitration, carries out methodological and publishing activities, analyzes case-law of other courts of arbitration and performs other functions as defined by the supreme body of arbitration self-government».

2. Constitutional proceedings on the case are to be terminated in the part regarding examination of compliance with the Constitution (constitutionality) of provisions of Articles 58.5, 58.6 and 59 of Chapter VIII «Arbitration Self-Government» based on provisions of Article 45.2 of the Law «On the Constitutional Court of Ukraine» due to a non-compliance of the constitutional petition with the requirements provided for in the Constitution and the Law of Ukraine «On the Constitutional Court of Ukraine».

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням 52 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності» та конституційним поданням 89 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 90 Конституції України, статті 5 Закону України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності» (справа про звільнення народних депутатів України з інших посад у разі суміщення)

м. Київ
29 січня 2008 року
№ 2-рп/2008

Справа № 1-5/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича — доповідача,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 52 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності» від 8 липня

2005 року № 2783–IV (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., № 34, ст. 444) та за конституційним поданням 89 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 90 Конституції України, статті 5 зазначеного Закону.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» є конституційні подання 52 та 89 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 71, частиною першою статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність спору щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності» та питання практичної необхідності в офіційній інтерпретації положень пункту 2 частини другої статті 90 Конституції України, статті 5 зазначеного Закону.

Заслухавши суддю-доповідача Шишкіна В. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 52 народні депутати України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати Закон України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності» (далі — Закон) таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним).

Обґрунтовуючи свою позицію, автори подання зазначають, що:

— за своєю суттю Закон повністю не відповідає положенням статей 78, 106, 116 Конституції України, оскільки на суб'єктів владних повноважень покладає зобов'язання, які не визначені в Конституції України;

— положення частин першої, другої статті 3, статті 4 Закону, що стосуються порядку звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності, суперечать вимогам частини четвертої статті 81 Конституції України;

— положення статті 5 Закону про те, що акт про призначення особи, яка є народним депутатом України, на посаду, що є несумісною з депутатським мандатом, втрачає чинність, якщо повноваження народного депутата не припинені в установленому законом порядку, суперечить положенням статей 78, 80, 81, 106, 116 Конституції України;

— положення Закону, що зобов'язують Президента України або Кабінет Міністрів України звільняти таких осіб та інформувати про це у встановлені строки Верховну Раду України, не відповідають нормам статей 106, 116 Конституції України, в яких визначено функції і повноваження Президента України та Кабінету Міністрів України;

— положення частини третьої статті 7 Закону, що зобов'язують Голову Верховної Ради України видати розпорядження про блокування дії персональної електронної картки для голосування народного депутата України та припинення

відповідних виплат йому, суперечать частині п'ятій статті 83, частині третій статті 88 Конституції України.

2. Суб'єкт права на конституційне подання — 89 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням про офіційне тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 90 Конституції України в контексті положень статті 5 Закону. Автори подання просять роз'яснити вказані положення в аспекті таких питань:

— чи є словосполучення «Кабінет Міністрів України складає повноваження перед новообраною Верховною Радою України» за своєю правовою природою тотожним словосполученню «відставка Кабінету Міністрів України, прийнята Верховною Радою України»;

— чи набуває Президент України у разі втрати чинності актів, про які йдеться у статті 5 Закону, конституційне право припинити повноваження Верховної Ради України достроково і призначити позачергові вибори у зв'язку з тим, що протягом шістдесяти днів з моменту складення повноважень Кабінетом Міністрів України перед новообраною Верховною Радою України (починаючи з 25 травня 2006 року) не сформовано його персональний склад у порядку та строки, встановлені Конституцією України;

— чи є такими, що втратили чинність, постанови Верховної Ради України від 4 серпня 2006 року «Про призначення Януковича В. Ф. Прем'єр-міністром України» № 77-V, «Про формування складу Кабінету Міністрів України» № 88-V в частині, що стосується призначення членами Кабінету Міністрів України осіб, які були на той час народними депутатами України, якщо після закінчення строку, вказаного у статті 5 Закону, вони продовжують перебувати на посадах народних депутатів України;

— якщо вказані акти Верховної Ради України втратили чинність, то які правові наслідки це тягне для подальшого здійснення повноважень членів Кабінету Міністрів України тими особами, які не склали повноважень народних депутатів України, і чи можна вважати, що такі члени Кабінету Міністрів України здійснюють свої повноваження всупереч Конституції та законам України.

Обґрунтовуючи своє клопотання, суб'єкт конституційного подання вказує на те, що повноваження народних депутатів України, які набули статусу членів Кабінету Міністрів України, за станом на останній день (25 серпня 2006 року) зазначеного двадцятиденного строку не були припинені Верховною Радою України, хоча процедуру такого припинення встановлено статтею 5 Закону. Оскільки таких вимог Закону не було дотримано, то, на думку авторів подання, постанови Верховної Ради України від 4 серпня 2006 року про призначення Прем'єр-міністра України та про формування складу Кабінету Міністрів України є такими, що втратили чинність. Відтак, Кабінет Міністрів України втратив правові підстави для свого функціонування ще 25 серпня 2006 року. Верховна Рада України, у свою чергу, після зазначеної дати не сформувала нового законного складу Кабінету Міністрів України у порядку, який визначено Конституцією України, що є підставою для припинення її повноважень Президентом України відповідно до частини другої статті 90 Конституції України.

3. Ухвалою Другої колегії суддів Конституційного Суду України від 22 січня 2007 року справу за конституційним поданням 52 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону та справу за конституційним поданням 89 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 90 Конституції України, статті 5 Закону об'єднано в одне конституційне провадження.

4. Позиції щодо питань, порушених у конституційних поданнях, висловили науковці Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Міжрегіональної академії управління персоналом, Миколаївського державного гуманітарного університету імені Петра Могили, Харківського національного університету внутрішніх справ, Центру політико-правових реформ, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, а також член-кореспондент Академії правових наук України професор В. Б. Авер'янов.

5. Проведений Конституційним Судом України аналіз матеріалів справи, відповідних положень Конституції України, міжнародно-правових актів, норм Закону дає підстави для такого узагальнюючого висновку стосовно обох клопотань.

Народні депутати України як представники Українського народу в єдиному органі законодавчої влади в Україні здійснюють свої повноваження на постійній основі. У системному зв'язку з таким приписом перебувають положення, які стосуються дострокового припинення повноважень народного депутата України, підстави для якого визначені в частині другій статті 81 Конституції України. Однією з підстав дострокового припинення повноважень є недотримання вимог щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності. Несумісність зумовлена природою відповідного представництва, участю депутата у здійсненні законодавчої влади, політичним характером його діяльності тощо. Вимога щодо несумісності є складовою статусу народного депутата України, однією з ознак його мандата, яка полягає у встановленні безпосередньої заборони поєднання мандата народного депутата України з роботою на іншій посаді. Недотримання цієї вимоги є порушенням частини другої статті 78 Конституції України.

В положеннях частин третьої, четвертої, п'ятої, шостої статті 81 Конституції України йдеться про різні механізми дострокового припинення повноважень народного депутата України. У разі ігнорування особою конституційних положень щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності дострокове припинення повноважень має відбуватися лише у той спосіб, який визначено в частині четвертій статті 81 Конституції України, та в порядку, встановленому у відповідних нормах законів, що конкретизують цей припис Конституції України. Суттю розв'язання конфліктних ситуацій є позбавлення особи саме повноважень народного депутата України. Запровадження іншого способу суперечить зазначеним положенням Конституції України.

6. Конституційний Суд України, розглядаючи порушені в конституційному поданні 52 народних депутатів України питання, виходить з такого.

6.1. В аспекті конституційного подання пріоритет природних прав людини слід розглядати як один із засадничих принципів Конституції України, відповідно до якого Верховна Рада України як орган законодавчої влади має приймати правові акти, додержуючись такого підходу.

6.1.1. У міжнародному праві вироблено систему прав людини як визначальних засад правового статусу фізичної особи. Наразі цю систему складають: Загальна декларація прав людини 1948 року, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Енцикліка прав людини (*Pasem in terris*) 1963 року, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року тощо. Сукупність прав, зазначених у названих документах, дістала відображення у Конституції України 1996 року. За змістом вказаних документів природні права є винятковими, невід'ємними від людини, невідчужуваними і непорушними будь-ким, зокрема державою.

Право заробляти собі на життя є невід'ємним від права на саме життя, оскільки останнє є реальним лише тоді, коли матеріально забезпечене. Право на працю закладено у самій людській природі. Його має кожна людина, воно є невідчужуваним, тому самій особі належить виключне право розпоряджатися своїми здібностями до праці.

Визначене статтею 43 Конституції України право на працю Конституційний Суд України розглядає як природну потребу людини своїми фізичними і розумовими здібностями забезпечувати своє життя. Це право передбачає як можливість самостійно займатися трудовою діяльністю (індивідуально-трудова діяльність, фермерство тощо), так і можливість працювати за трудовим договором чи контрактом. Такої правової позиції, зокрема щодо права на працю, яке є невідчужуваним, Конституційний Суд України дотримувався і у своїх попередніх рішеннях (підпункт 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 7 липня 2004 року № 14-рп/2004; підпункт 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 16 жовтня 2007 року № 8-рп/2007).

6.1.2. Право брати участь в управлінні державними справами (стаття 38 Конституції України) встановлено державою, воно існує за умови функціонування держави і може бути реалізоване у різних формах, зокрема обирати і бути обраним до органів державної влади. Це право поширюється лише на громадян держави і передбачає нарівні з можливістю громадян брати участь в управлінні державними справами можливість формувати органи держави.

Відповідно до положень статті 1 Закону України «Про статус народного депутата України» народний депутат України є представником Українського народу у Верховній Раді України і уповноважений ним протягом строку, на який його обрано, здійснювати відповідні повноваження, передбачені Конституцією України і законами України. Перебування особи на посаді народного депутата України є реалізацією права громадянина України брати участь в управлінні державними справами. Це право не можна ототожнювати з правом на працю,

оскільки воно має політичний характер і обумовлене належністю до громадянства держави Україна. Реалізація права бути обраним до органів державної влади (пасивне виборче право), на відміну від реалізації права на працю, безпосередньо не залежить від волі особи. Виходячи із співвідношення положень статей 38, 43 Конституції України зайняття політичною діяльністю, зокрема обрання народним депутатом України, не має на меті (і безпосередньо не обумовлено) одержання винагороди (заробітної плати) за таку діяльність. Це відображено і в положеннях статті 20 Закону України «Про статус народного депутата України», в яких ідеться про гарантії відновлення права на працю (службу), що було зупинено у зв'язку з переходом особи до виконання повноважень представника народу на постійній основі.

6.1.3. За обставин, коли виникає конкуренція прав і свобод людини у здійсненні їхнього захисту, має бути застосовано принцип пріоритетності. Правову позицію, за якою допускається застосування різних пріоритетів у захисті окремих категорій осіб, також виробив Європейський суд з прав людини, про що в черговий раз вказав у справі «Бусуйок проти Молдови» («Busuiok v. Moldova») в рішенні від 21 грудня 2004 року № 61513/00.

В Законі надано перевагу позитивному праву громадянина бути обраним до представницького органу державної влади над природним правом людини на працю. Це було здійснено шляхом покладення на суб'єкта владних повноважень зобов'язань примусово виконати дії з припинення реалізації права людини на працю на користь права громадянина брати участь в управлінні державними справами через представницький орган. Законом фактично допущено обмеження права людини на працю, що не відповідає положенням статті 3 Конституції України, якою передбачено, що людина є найвищою соціальною цінністю.

Конституційний Суд України вважає, що стосовно права на працю, але в межах предмета конституційного подання, може бути надано пріоритет у його захисті державою. У разі виникнення колізії щодо несумісності перебування особи на посаді народного депутата України із зайняттям іншими видами діяльності, мають бути застосовані положення пункту 5 частини другої та частини четвертої статті 81 Конституції України. На виконання цієї конституційної норми законодавець у певних законах вже передбачив спосіб вирішення такої колізії: у судовому порядку шляхом припинення реалізації саме права на участь у представницьких органах державної влади. Тобто — примусове позбавлення особи повноважень народного депутата України.

Виходячи із зазначеного Конституційний Суд України дійшов висновку, що за своїм змістом Закон не відповідає Конституції України щодо захисту конституційного права людини на працю, тому згідно з положеннями статті 152 Конституції України є підстави для визнання його неконституційним повністю.

6.2. Конституційний Суд України вважає, що Закон суперечить припису частини третьої статті 78 Конституції України — «вимоги щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності встановлюються законом». Цей конституційний припис не передбачає запровадження інституту скасування

актів про перебування особи на іншій роботі, він має певну реалізацію безпосередньо у положеннях статті 3 Закону України «Про статус народного депутата України», а щодо способу і порядку розв'язання конфліктних ситуацій — у положеннях частини другої статті 5 цього ж Закону, пункту 4 частини першої статті 17, статті 180 Кодексу адміністративного судочинства України.

6.3. Конституційний Суд України зазначає, що, крім вказаної концептуальної невідповідності, зміст оспорюваних статей 3, 4, 5, які є основою Закону, суперечить положенням частини четвертої статті 78, пункту 5 частини другої статті 81 Конституції України. За цими нормами Конституції України на особу, яка є народним депутатом України, покладаються зобов'язання виконати певні дії з метою дотримання вимог щодо заборони сумісництва, також визначається термін їх здійснення.

6.3.1. У разі обрання громадянина народним депутатом України він має припинити свою діяльність, яка є несумісною з новим статусом, у тому числі реалізацію права на працю. Проте положення статей 3, 4 Закону безальтернативно покладають зобов'язання щодо виконання таких дій на певних суб'єктів владних повноважень, без з'ясування позиції особи, яку обрано народним депутатом України.

У разі призначення народного депутата України на посаду, яка є несумісною з депутатським мандатом (адміністративна, судова діяльність тощо), згідно з частиною четвертою статті 78 Конституції України він зобов'язаний подати лише особисту заяву про складення повноважень народного депутата України, а вирішення питання має відбутися у спосіб, передбачений частиною четвертою статті 81 Конституції України.

Якщо народний депутат України виконав таке зобов'язання, надавши пріоритет праву на працю у розумінні статті 43 Конституції України, то положення статті 5 Закону (про втрату чинності актом про його призначення на відповідну посаду апріорі) створюють перешкоду в реалізації такого права особи за її власним вибором, що суперечить частині четвертій статті 81 Конституції України. До того ж законодавець у частині третій статті 3 Закону України «Про статус народного депутата України» вже встановив інший спосіб унеможливлення перебування особи на несумісних посадах — «народний депутат, призначений (обраний) на посаду, що є несумісною з депутатським мандатом, і повноваження якого не припинено в установленому законом порядку, допускається до виконання обов'язків за такою посадою не раніше дня подання ним до Верховної Ради України заяви про складення повноважень народного депутата України».

6.3.2. Згідно з положенням частини четвертої статті 78 Конституції України вказані дії народний депутат України зобов'язаний здійснити протягом двадцяти днів. Однак цьому зобов'язанню одночасно кореспондує і право народного депутата України на виконання зазначених дій у двадцятиденний строк. Тому встановлення у статтях 3, 4 Закону іншого строку — п'ятнадцять днів — для вирішення питання про несумісність не відповідає зазначеній конституційній нормі.

У разі коли особа за власним бажанням надала перевагу праву на працю над позитивним правом бути обраним до представницького органу народом, законодавець не має права встановлювати норму, за якою акт про призначення народного депутата України на посаду, що є несумісною з депутатським мандатом, втрачає чинність одразу після закінчення двадцяти календарних днів із дня його видання, якщо народний депутат України не припинив свої повноваження в установленому законом порядку. Цим особу позбавлено права вільного вибору.

6.3.3. З підстав, наведених у підпунктах 6.3.1, 6.3.2 пункту 6 мотивувальної частини цього Рішення, не відповідає Конституції України також частина друга статті 7 Закону, в якій визначено умови і строки втрати чинності актом про призначення особи, яка є народним депутатом України, на посаду, що є несумісною з депутатським мандатом.

6.3.4. Положення частини другої статті 88 Конституції України визначають повноваження Голови Верховної Ради України як посадової особи, яка відповідає за організацію роботи Верховної Ради України та її апарату, і не наділяють цю посадову особу правом обмежувати виконання народним депутатом України його конституційних повноважень у спосіб, визначений у частині третій статті 7 Закону, зокрема видати розпорядження про блокування дії персональної електронної картки для голосування цього народного депутата України, припинення нарахування йому заробітної плати та відшкодування інших витрат, пов'язаних з виконанням депутатських повноважень. Виходячи з цього вказана норма Закону суперечить Конституції України.

Конституційний Суд України вважає, що за умови визнання неконституційними статей 3, 4, 5, частин другої, третьої статті 7 Закону він втрачає юридичне значення в цілому, його не можна застосувати як цілісний правовий акт. Зазначене є підставою для визнання Закону неконституційним повністю.

7. Конституційний Суд України, розглядаючи питання, порушені в конституційному поданні 89 народних депутатів України, виходить з такого.

Автори конституційного подання звернулися з клопотанням дати тлумачення положення пункту 2 частини другої статті 90 Конституції України у системному зв'язку з положеннями статті 5 Закону.

Однак, оскільки Конституційний Суд України дійшов висновку про неконституційність Закону, необхідність в офіційному тлумаченні вказаних норм, що було предметом цього конституційного подання, відпала (правова позиція викладена в Рішенні Конституційного Суду України від 16 травня 2007 року № 1-рп/2007).

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, частинами першою, другою статті 152, статтею 153 Конституції України, статтями 13, 51, 61, 63, 65, 67, 69, 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

вирішив:

1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Закон України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають

депутатський мандат з іншими видами діяльності» від 8 липня 2005 року № 2783–IV.

2. Закон України «Про особливості звільнення з посад осіб, які суміщають депутатський мандат з іншими видами діяльності», який визнано неконституційним, втрачає чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dd. December 29, 2008 no. 2-rp/2008 in case upon a constitutional petition by 52 People's Deputies of Ukraine concerning compliance of the Law of Ukraine «On Specific Procedure for Dismissal of Persons Combining Deputy's Mandate with Other Forms of Activities» with the Constitution of Ukraine (constitutionality) and a constitutional petition by 89 People's Deputies of Ukraine concerning official interpretation of sub-section 2 paragraph 2 Article 90 of the Constitution of Ukraine, Article 5 of the Law of Ukraine «On Specific Procedure for Dismissal of Persons Combining Deputy's Mandate with Other Forms of Activities» (case on dismissal of People's Deputies from other offices in the event of their combining offices)*

A subject of the right to a constitutional petition — 52 People's Deputies of Ukraine and 89 People's Deputies of Ukraine — applied to the Constitutional Court to recognize the Law «On Specific Procedure for Dismissal of Persons Combining Deputy's Mandate with Other Forms of Activities» (hereinafter referred to as the «Law») as running contrary to the Constitution (unconstitutional) and to give the official interpretation of provisions of Article 90.2.2 of the Constitution in the context of provisions of Article 5 of the Law.

The Constitutional Court's analysis of the case materials, relevant constitutional provisions, international legal instruments and norms of the Law gives grounds to render the following generalizing conclusions on both petitions.

People's Deputies of Ukraine being representatives of the Ukrainian people in the single legislature in Ukraine execute their powers and authorities on a permanent basis. This norm is systematically connected to provisions related to early termination of authorities of People's Deputies of Ukraine, grounds for which are provided for in Article 81.2 of the Constitution. One of the grounds for early termination of authorities is a failure to meet the requirements concerning incompatibility of a deputy's mandate with other forms of activities. This incompatibility is explained by the nature of respective representation, People's Deputy's participation in the legislative process, political nature of his/her activities, etc. The requirement concerning incom-

patibility is a component of the status of national deputies of Ukraine and one of the characteristics of their mandates, which is a direct prohibition to combine a mandate of a People's Deputy of Ukraine with other professional activities. A failure to comply with this requirement means violation of Article 78.2 of the Constitution.

Provisions of Articles 81.3 — 81.5 describe various mechanisms for early termination of authorities of a People's Deputy of Ukraine. In the event that a person ignores constitutional provisions concerning incompatibility of a deputy's mandate with other forms of activities, early termination of the mandate has to take place only as provided for in Article 81.4 of the Constitution and follow the procedure established in respective norms of laws that specify the respective constitutional norm. The essence of conflict resolution is termination of powers and authorities of a People's Deputy of Ukraine. Introducing any other mechanism violates the aforementioned provisions of the Constitution.

From the perspective of the constitutional petition, the priority of natural human rights is to be considered as one of the fundamental principles of the Constitution, according to which the Verkhovna Rada of Ukraine as a legislature has to adopt legal acts based on this approach.

A right to earn one's living cannot be separated from a right to life as such since the latter is guaranteed only provided adequate material support is guaranteed. A right to labor follows from the human nature itself. It pertains to every individual and is inalienable. Thus, every individual has an exclusive right to dispose of his/her labor abilities.

The Constitutional Court sees a right to labor provided for in Article 43 of the Constitution as a natural need of an individual to use his/her physical and mental capacity to independently carry out labor activities (individual labor activities, farming, etc.) as well as opportunities to work on a basis of a labor agreement or contract.

A right to participate in public administration (Article 38 of the Constitution of Ukraine) is established by the state; it exists and may be enjoyed in different forms, namely as a right to elect and be elected to government bodies. This right applies only to citizens of Ukraine and means an opportunity for the citizens to take part in public administration as well as an opportunity to form government bodies.

Pursuant to the provisions of Article 1 of the Law «On Status of a People's Deputy of Ukraine», a People's Deputy of Ukraine is a representative of the people of Ukraine in the Verkhovna Rada of Ukraine and is authorized by the people for a certain period to exercise respective powers and authorities as provided for in the Constitution and laws of Ukraine. Occupation of a position of People's Deputy means execution of a right by a citizen of Ukraine to participate in public administration. This right may not be identified with a right to labor since it has political characteristics and follows from the fact of having Ukrainian citizenship. Execution of a right to be elected to government bodies (passive election right) unlike execution of a right to labor is not directly dependent on a person's will. Following the correlation between the provisions of Articles 38 and 43 of the Constitution, engagement into political activities, including being elected a national deputy of Ukraine, is not aimed (and not immediately justified by the need) to receive remuneration (salary) for such activities. This is provided for in Article 20 of the Law «On Status of a People's Deputy of Ukraine» that guarantees restoration of a right to labor (service) that was sus-

pended due to the person's performance of people's representative functions on a full-time basis.

The Law provides for precedence of a positive right of a citizen to be elected to the representative body over a natural human right to labor. This was done by means of entrusting a person with authorities accompanied by an obligation to stop any activities aimed to exercise a human right to labor in favor of a citizen's right to participate in public administration through a representative body. In fact, the Law allows restriction of a human right to labor that runs contrary to provisions of Article 3 of the Constitution, according to which a human being has the highest social value.

In the case of a collision as to incompatibility of a deputy mandate with other forms of activities, provisions of Article 81.2.5 and 81.4 of the Constitution are applied. In order to ensure implementation of this constitutional norm specific laws were adopted to resolve this collision — elimination of a right to participate in representative bodies by court. In other words, this entails forced termination of authorities of a national deputy of Ukraine.

The contents of the Law fail to meet requirements of the Constitution protecting a constitutional human right to labor. Hence, pursuant to provisions of Article 152 of the Constitution, there are grounds to recognize the whole text as unconstitutional.

The Law also violates the norm of Article 78.3 of the Constitution — «requirements concerning incompatibility of a deputy's mandate with other forms of activities are provided for by law». This constitutional norm does not envisage establishment of a procedure for elimination of acts concerning other forms of person's professional activities; it is implemented to a certain extent immediately in Article 3 of the Law «On Status of a People's Deputy of Ukraine» and with regard to the mechanism and procedure for resolution of conflicts — in provisions of Article 5.2. of the same Law, Article 17.1.4 and Article 180 of the Code of Administrative Court Proceedings.

In addition to the aforementioned conceptual inconsistency, the text of disputed Articles 3, 4 and 5 that constitute the basis of the Law contradicts provisions of Article 78.4 and Article 81.2.5 of the Constitution. According to these norms, a person who is a People's Deputy of Ukraine has to perform certain responsibilities in order to ensure compliance with the requirements prohibiting combination of offices; timelines for ensuring such compliance are also established.

In the event when a People's Deputy of Ukraine is appointed to a position that is not compatible with a deputy's mandate (administrative, judicial or other) then, pursuant to Article 78.4 of the Constitution, he/she has to submit a personal application in early termination of deputy authorities that is to be considered and decided upon as provided for in Article 81.4 of the Constitution of Ukraine.

If a People's Deputy complied with this requirement having preferred a right to labor as understood pursuant to Article 43 of the Constitution, provisions of Article 5 of the Law (on canceling a relevant appointment document a priori) present an obstacle for exercising such a right by the person upon his/her own will that runs contrary to Article 81.4 of the Constitution. Furthermore, a legislator has already provided for another mechanism to exclude a possibility to combine incompatible positions in section 3 Article 3 of the Law «On Status of a People's Deputy of Ukraine» — «a People's Deputy who was appointed (elected) to a position that is incompatible

with a deputy mandate and whose authorities were not terminated pursuant to the procedure established by law may perform his/her responsibilities in such a position only after a submission of an application asking to terminate authorities of a People's Deputy of Ukraine».

As provided for in Article 78.4 of the Constitution, a People's Deputy is to perform the aforementioned actions within 20 days. However, this obligation corresponds to a right of a People's Deputy of Ukraine to perform the aforementioned actions within 20 days. Hence, provisions of Articles 3 and 4 of the Law that envisage 15 days to resolve an issue on incompatibility violates this constitutional norm.

In the event that a person upon his/her own desire preferred a right to labor to a positive right to be elected a member of a representative body by the people, a legislator has no right to establish a norm, according to which a document on appointing a People's Deputy of Ukraine is to be recognized null and void immediately after 20 days from the day it was issued if a People's Deputy of Ukraine failed to terminate his/her authorities as provided for by law. This deprives a person of a right to a free choice.

Provisions of Article 88.2 of the Constitution determine powers and authorities of the Chairman of the Verkhovna Rada of Ukraine who is in charge of the activity of the Verkhovna Rada of Ukraine and parliamentary Secretariat and do not envisage a right of this official to restrict the process of execution of constitutional authorities by a People's Deputy pursuant to the procedure provided for in Article 7.3 of the Law, namely to issue instructions on blocking a personal electronic voting card, suspending his/her salary and other remunerations related to performance of his/her deputy functions. In view of this, the norm of the Law in question violates the Constitution.

Given that Articles 3, 4 and 5, Articles 7.2 and 7.3 of the Law are recognized unconstitutional, the Law is to be recognized null and void as a whole and may not be applied as a complete legal instrument. This constitutes grounds for recognizing the whole Law as unconstitutional.

In view of the fact that the Constitutional Court recognized unconstitutionality of the Law, official interpretation of norms that constitute subject matter of the constitutional petition is redundant.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

To recognize as non-complying with the Constitution (unconstitutional) the Law of Ukraine «On Specific Procedure for Dismissal of Persons Combining Deputy's Mandate with Other Forms of Activities» dd. July 8, 2005.

The Law «On Specific Procedure for Dismissal of Persons Combining Deputy's Mandate with Other Forms of Activities» that was recognized unconstitutional is to be considered null and void on the day of adoption of this Decision by the Constitutional Court.

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**ВИСНОВОК
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо удосконалення системи місцевого самоврядування вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 85, 118, 119, 133, 136, 140, 141, 142, 143 Конституції України)

м. К и ї в
15 січня 2008 року
№ 1-в/2008

Справа № 1-16/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича — доповідача,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо удосконалення системи місцевого самоврядування (реєстр. № 3207–1) вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статті 159 Конституції України стало надходження до Конституційного Суду України згідно з Постановою Верховної Ради України «Про попереднє схвалення і направлення до Конституційного Суду України законопроекту про внесення змін до Конституції України» від 23 грудня 2005 року № 3288–IV законопроекту про внесення змін до Конституції

України щодо удосконалення системи місцевого самоврядування (реєстр. № 3207–1) для надання висновку щодо його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Підставою для розгляду справи є необхідність висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо удосконалення системи місцевого самоврядування вимогам статей 157 і 158 Конституції України для його розгляду Верховною Радою України.

Заслухавши суддю-доповідача Ткачука П. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Верховна Рада України згідно з Постановою «Про попереднє схвалення і направлення до Конституційного Суду України законопроекту про внесення змін до Конституції України» від 23 грудня 2005 року № 3288–IV (далі — Постанова) звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням дати висновок щодо відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо удосконалення системи місцевого самоврядування (реєстр. № 3207–1) (далі — Законопроект), яким пропонується внести зміни до пункту 29 частини першої статті 85, статей 118, 119, 133, частини першої статті 136, статті 140, частин другої, четвертої статті 141, частин першої, третьої статті 142, частин першої, другої, третьої статті 143, абзацу третього пункту 8 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України.

Внесення змін до Конституції України, як зазначено в Постанові, зумовлено необхідністю удосконалення системи місцевого самоврядування в Україні.

Конституційний Суд України вже розглядав зареєстрований за № 3207–1 законопроект, схвалений Постановою Верховної Ради України від 8 грудня 2004 року № 2223–IV, і визнав його таким, що відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України (Висновок Конституційного Суду України від 7 вересня 2005 року № 1-в/2005).

У зв'язку з уточненням Верховною Радою України редакції Законопроекту після надання Конституційним Судом України зазначеного Висновку цей Законопроект відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 9 червня 1998 року № 8-рп/98 Верховна Рада України знову направила до Конституційного Суду України для перевірки його на відповідність вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

2. Оцінюючи Законопроект на предмет його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України, Конституційний Суд України виходить з такого.

Статтею 158 Конституції України (частина перша) визначено, що законопроект про внесення змін до Конституції України, який розглядався Верховною Радою України, і закон не був прийнятий, може бути поданий до Верховної Ради України не раніше ніж через рік з дня прийняття рішення щодо цього

законопроекту. Частиною другою зазначеної статті передбачено, що Верховна Рада України протягом строку своїх повноважень не може двічі змінювати одні й ті самі положення Конституції України.

Конституційний Суд України відзначає, що Законопроект про внесення змін до пункту 29 частини першої статті 85, статей 118, 119, 133, частини першої статті 136, статті 140, частин другої, четвертої статті 141, частин першої, третьої статті 142, частин першої, другої, третьої статті 143, абзацу третього пункту 8 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України не був предметом голосування у Верховній Раді України для його прийняття не менш як двома третинами від її конституційного складу.

Отже, Законопроект відповідає вимогам статті 158 Конституції України.

3. Згідно з частиною першою статті 157 Конституції України Основний Закон держави не може бути змінений, якщо зміни спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що запропоновані в Законопроекті зміни до пункту 29 частини першої статті 85, статей 118, 119, 133, частини першої статті 136, статті 140, частин другої, четвертої статті 141, частин першої, третьої статті 142, частин першої, другої, третьої статті 143, абзацу третього пункту 8 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України не спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України. Отже, стосовно цього Законопроект відповідає вимогам статті 157 Конституції України.

4. Здійснюючи перевірку Законопроекту щодо неприпустимості наявності в ньому положень, які передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина (вимоги частини першої статті 157 Конституції України), Конституційний Суд України виходив з відповідної оцінки кожного його положення.

4.1. У Законопроекті пропонується викласти пункт 29 частини першої статті 85 Конституції України в такій редакції:

«29) утворення і ліквідація районів, встановлення і зміна меж районів і міст, віднесення населених пунктів до категорії міст, найменування і перейменування населених пунктів, округ і районів, утворення і ліквідація населених пунктів та округ».

Цими змінами доповнюються повноваження Верховної Ради України у сфері адміністративно-територіального устрою в частині найменування і перейменування округ, утворення і ліквідації населених пунктів та округ.

Конституційний Суд України вважає, що запропонована редакція пункту 29 частини першої статті 85 Конституції України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

4.2. У Законопроекті пропонується статтю 118 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 118. В областях, містах Києві та Севастополі для виконання повноважень у межах та порядку, визначених законом, утворюються місцеві державні адміністрації.

Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України. Голови місцевих державних адміністрацій при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України, підзвітні та підконтрольні Кабінету Міністрів України».

Зазначені положення спрямовані на реорганізацію існуючої системи органів місцевої влади. На рівні таких адміністративно-територіальних одиниць, як райони, не передбачається місцевих державних адміністрацій.

Згідно з пропонованою редакцією статті 118 Конституції України фактично скасовується інститут висловлення недовіри голові обласної державної адміністрації депутатами обласної ради, в тому числі і можливість настання відповідних наслідків (частини дев'ята, десята статті 118 чинної Конституції України).

Конституційний Суд України дійшов висновку, що скасування інституту висловлення недовіри голові обласної державної адміністрації депутатами обласної ради може призвести до обмеження прав громадян, що суперечить вимогам статті 157 Конституції України.

4.3. У Законопроекті статтю 119 Конституції України пропонується викласти в такій редакції:

«Стаття 119. Місцеві державні адміністрації на відповідній території здійснюють:

- 1) контроль за додержанням законів місцевими органами виконавчої влади, підпорядкованими центральним органам виконавчої влади;
- 2) взаємодію місцевих органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування;
- 3) інші визначені законом повноваження».

У цій статті викладені основні повноваження обласних, міст Києва та Севастополя місцевих державних адміністрацій. Інші повноваження передбачається визначати Законом.

Запропоновані зміни не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Слід зазначити, що положення, за яким місцеві державні адміністрації «здійснюють... взаємодію місцевих органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування», сформульоване таким чином, що допускає адміністрування з боку місцевих державних адміністрацій у сфері взаємодії органів місцевого самоврядування з місцевими органами виконавчої влади.

4.4. У Законопроекті статтю 133 Конституції України пропонується викласти в такій редакції:

«Стаття 133. Систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села, а також округи.

Округою є утворена на основі добровільного об'єднання жителів адміністративно-територіальна одиниця, у складі якої кілька населених пунктів.

До складу України входять: Автономна Республіка Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області, міста Київ та Севастополь, межі яких визначаються законом.

Міста Київ та Севастополь мають спеціальний статус, який визначається законами України».

Систему адміністративно-територіального устрою України пропонується доповнити новою адміністративно-територіальною одиницею — округою. Округи утворюються на основі добровільного об'єднання жителів кількох населених пунктів.

Запропоновані зміни не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

На думку Конституційного Суду України, у запропонованій редакції статті має бути чіткіше визначено поняття округи та її меж.

4.5. У Законопроекті частину першу статті 136 Конституції України пропонується викласти в такій редакції:

«Представницьким органом Автономної Республіки Крим є Верховна Рада Автономної Республіки Крим, депутати якої обираються на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років».

Змінами до частини першої статті 136 Конституції України пропонується закріпити правову природу виборів до Верховної Ради Автономної Республіки Крим і встановити п'ятирічний термін повноважень депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, тобто такий, як у депутатів усіх представницьких органів України.

Запропоновані зміни не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

4.6. У Законопроекті пропонується статтю 140 Конституції України викласти в такій редакції:

«Стаття 140. Місцеве самоврядування є правом територіальної громади — жителів села, селища чи міста або добровільного об'єднання у територіальну громаду жителів кількох населених пунктів — самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється в межах адміністративно-територіальних одиниць.

Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі визначаються законом.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи.

Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад.

Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси жителів громад, є районні та обласні ради, їх виконавчі органи, повноваження яких визначаються законом.

Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна».

Запропоновані зміни уточнюють поняття місцевого самоврядування, зокрема його основи — територіальної громади, якою вважаються жителі окремих населених пунктів або добровільне об'єднання у територіальну громаду жителів кількох населених пунктів (незалежно від їх категорії — сільських чи міських). У чинній же редакції статті 140 Конституції України йдеться про добровільне об'єднання в одну громаду жителів кількох сіл.

Передбачається утворення районними й обласними радами власних виконавчих органів, що має на меті підвищити ефективність діяльності рад, на районному та обласному рівнях належним чином представляти спільні інтереси територіальних громад.

Конституційний Суд України вважає, що запропоновані зміни не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Треба зауважити, що надання виконавчим органам районних і обласних рад права представляти спільні інтереси громад (частина шоста статті 140 Законопроекту) може призвести до порушення принципу функціонального розмежування органів місцевого самоврядування та покладення на них не властивих їм повноважень.

Невдалим є застосоване у частині шостій статті 140 Законопроекту словосполучення «жителів громад».

4.7. У Законопроекті частини другу, четверту статті 141 Конституції України пропонується викласти в такій редакції:

«Територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування обирають строком на п'ять років відповідно сільського, селищного, міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях»;

«Голова районної та голова обласної ради обираються відповідною радою з числа її депутатів і очолюють виконавчий орган ради».

Зазначеними змінами пропонується строки повноважень сільського, селищного, міського голови привести у відповідність до строку повноважень депутатів місцевих рад, який становить 5 років. Уточнюється порядок обрання голів районної та обласної ради, визначається, що вони мають очолювати виконавчий орган рад.

Пропоновані у статті 141 Законопроекту зміни не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

4.8. Законопроектом пропонується нова редакція частин першої, третьої статті 142 Конституції України:

«Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад»;

«Держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Законом визначається мінімальна частка від податків і зборів, які спрямовуються на формування доходів місцевих бюджетів. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою».

Запропонованими змінами, з урахуванням запровадження округ, визначається матеріально-фінансова база місцевого самоврядування.

На конституційному рівні пропонується закріпити положення, що законом має визначатися мінімальна частка від податків і зборів, яка спрямовується на формування доходів місцевих бюджетів.

Запропоновані зміни не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Водночас Конституційний Суд України вважає, що для уникнення неоднозначного розуміння положень частини третьої статті 142 Законопроекту в ньому слід вказати, від яких саме податків і зборів (загальнодержавних чи інших) має визначатися мінімальна частка, що спрямовується на формування доходів місцевих бюджетів, а також вказати, чи ця частка має бути від усієї податкової маси, чи від окремих податків і зборів.

4.9. У Законопроекті частини першу, другу, третю статті 143 Конституції України пропонується викласти в такій редакції:

«Територіальні громади безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування відповідно до закону управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують відповідні місцеві бюджети і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

Обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання; затверджують районні і обласні бюджети та контролюють їх виконання; вирішують в межах, визначених законом, питання адміністративно-територіального устрою; вирішують інші питання, віднесені законом до їхньої компетенції.

Органам місцевого самоврядування в межах і порядку, встановлених законом, можуть надаватися окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності».

Зазначені зміни передбачають закріплення на конституційному рівні положення щодо вирішення обласними і районними радами у визначених законах межах питань адміністративно-територіального устрою.

Вносяться корективи щодо порядку надання органам місцевого самоврядування окремих повноважень органів виконавчої влади. Якщо зі змісту чинної редакції статті 143 Конституції України випливає, що надання того чи іншого повноваження органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування здійснюється окремим законом, то за запропонованою в Законпроекті редакцією цієї статті надання повноважень може здійснюватися в установлених законом межах і порядку.

Запропоновані зміни не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

4.10. У Законпроекті пропонується виключити абзац третій пункту 8 розділу XV «Перехідні положення», в якому зазначається, що «районні в містах ради та голови цих рад після набуття чинності цією Конституцією здійснюють свої повноваження відповідно до закону».

Перехідні положення Конституції України спрямовані на її запровадження в життя. Значна частина перехідних положень згодом вичерпує свою дію і має лише історичне значення.

Конституційний Суд України вважає, що абзац третій пункту 8 розділу XV «Перехідні положення» вичерпав свою дію і не може бути предметом розгляду Конституційного Суду України.

4.11. Законпроект містить прикінцеві та перехідні положення такого змісту:

«Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набуває чинності з дня обрання місцевих рад п'ятого скликання у 2006 році, за винятком статей 118 і 119 Конституції України в редакції цього Закону, які вводяться в дію через 60 днів після набрання чинності цим Законом, а також пункту 6 цього розділу, який набуває чинності з дня опублікування цього Закону.

2. Виконавчі органи районних та обласних рад утворюються протягом двох місяців з дня проведення виборів до місцевих рад п'ятого скликання.

3. Передача районними та обласними державними адміністраціями виконавчим органам районних та обласних рад документації, пов'язаної з підготовкою та виконанням районних та обласних бюджетів, здійсненням делегованих їм відповідними районними чи обласними радами повноважень, проводиться протягом двох місяців після утворення виконавчих органів районних та обласних рад.

4. Ліквідація районних державних адміністрацій завершується не пізніше ніж за чотири місяці після обрання місцевих рад п'ятого скликання.

5. На період дії Угоди між Україною та Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України Севастопольська міська державна адміністрація здійснює повноваження, передбачені Законом України «Про місцеві державні адміністрації» в редакції станом на 1 січня 2006 року.

6. Реалізація на чергових місцевих виборах конституційного права на обрання сільських, селищних, міських рад та відповідних голів жителями населених пунктів, які на час набуття чинності Конституцією України обирали єдиного сільського, селищного чи міського голову та відповідний спільний орган місцевого самоврядування, здійснюється на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом виборів спільного органу місцевого самоврядування та єдиного сільського, селищного чи міського голови. При цьому у тих населених пунктах, жителі яких об'єдналися в одну територіальну громаду, вибори сільського, селищного, міського голови та органу місцевого самоврядування, крім відповідного спільного органу місцевого самоврядування та єдиного голови, не проводяться».

«Прикінцеві та перехідні положення» Законопроекту спрямовані на реалізацію змін до Конституції України.

Пропоновані «Прикінцеві та перехідні положення» не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Слід зауважити, що передбачене пунктом 5 «Прикінцевих та перехідних положень» Законопроекту здійснення повноважень Севастопольською міською державною адміністрацією відповідно до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» в редакції за станом на 1 січня 2006 року на період дії Угоди між Україною та Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України є недостатньо обґрунтованим, оскільки визнання Севастопольської міської державної адміністрації як одного з компетентних органів України в міжнародних договорах, укладених відповідно до вказаної Угоди, не є підставою не змінювати її правовий статус. Крім того, такий виняток щодо повноважень Севастопольської міської державної адміністрації може загальмувати законодавче врегулювання спеціального статусу міста Севастополя та особливостей здійснення в ньому місцевого самоврядування, що передбачено статтями 133 та 140 Законопроекту.

Керуючись статтями 147, 157, 158, 159 Конституції України, статтями 51, 63, 66, 67, 69 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

дійшов висновку:

1. Визнати законопроект про внесення змін до Конституції України щодо удосконалення системи місцевого самоврядування (реєстр. № 3207-1), схвалений Постановою Верховної Ради України від 23 грудня 2005 року № 3288-IV, таким, що відповідає вимогам статті 158, а також вимогам статті 157 Конституції України в частині пропонованих змін до:

1.1. Статті 119 Конституції України:

«Стаття 119. Місцеві державні адміністрації на відповідній території здійснюють:

1) контроль за додержанням законів місцевими органами виконавчої влади, підпорядкованими центральним органам виконавчої влади;

2) взаємодію місцевих органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування;

3) інші визначені законом повноваження».

1.2. Статті 133 Конституції України:

«Стаття 133. Систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села, а також округи.

Округою є утворена на основі добровільного об'єднання жителів адміністративно-територіальна одиниця, у складі якої кілька населених пунктів.

До складу України входять: Автономна Республіка Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області, міста Київ та Севастополь, межі яких визначаються законом.

Міста Київ та Севастополь мають спеціальний статус, який визначається законами України».

1.3. Статті 140 Конституції України:

«Стаття 140. Місцеве самоврядування є правом територіальної громади — жителів села, селища чи міста або добровільного об'єднання у територіальну громаду жителів кількох населених пунктів — самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється в межах адміністративно-територіальних одиниць.

Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі визначаються законом.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи.

Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад.

Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси жителів громад, є районні та обласні ради, їх виконавчі органи, повноваження яких визначаються законом.

Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна».

1.4. Пункту 29 частини першої статті 85 Конституції України:

«29) утворення і ліквідація районів, встановлення і зміна меж районів і міст, віднесення населених пунктів до категорії міст, найменування і перейменування населених пунктів, округ і районів, утворення і ліквідація населених пунктів та округ».

1.5. Частини першої статті 136 Конституції України:

«Представницьким органом Автономної Республіки Крим є Верховна Рада Автономної Республіки Крим, депутати якої обираються на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років».

1.6. Части́н другої, четвертої статті 141 Конституції України:

«Територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування обирають строком на п'ять років відповідно сільського, селищного, міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях»;

«Голова районної та голова обласної ради обираються відповідною радою з числа її депутатів і очолюють виконавчий орган ради».

1.7. Части́н першої, третьої статті 142 Конституції України:

«Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад»;

«Держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Законом визначається мінімальна частка від податків і зборів, які спрямовуються на формування доходів місцевих бюджетів. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою».

1.8. Части́н першої, другої, третьої статті 143 Конституції України:

«Територіальні громади безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування відповідно до закону управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують відповідні місцеві бюджети і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

Обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання; затверджують районні і обласні бюджети та контролюють їх виконання; вирішують у межах, визначених законом, питання адміністративно-територіального устрою; вирішують інші питання, віднесені законом до їхньої компетенції.

Органам місцевого самоврядування в межах і порядку, встановлених законом, можуть надаватися окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок

коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності».

1.9. В частині прикінцевих та перехідних положень Законопроекту:

«Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набуває чинності з дня обрання місцевих рад п'ятого скликання у 2006 році, за винятком статей 118 і 119 Конституції України в редакції цього Закону, які вводяться в дію через 60 днів після набрання чинності цим Законом, а також пункту 6 цього розділу, який набуває чинності з дня опублікування цього Закону.

2. Виконавчі органи районних та обласних рад утворюються протягом двох місяців з дня проведення виборів до місцевих рад п'ятого скликання.

3. Передача районними та обласними державними адміністраціями виконавчим органам районних та обласних рад документації, пов'язаної з підготовкою та виконанням районних та обласних бюджетів, здійсненням делегованих їм відповідними районними чи обласними радами повноважень, проводиться протягом двох місяців після утворення виконавчих органів районних та обласних рад.

4. Ліквідація районних державних адміністрацій завершується не пізніше ніж за чотири місяці після обрання місцевих рад п'ятого скликання.

5. На період дії Угоди між Україною та Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України Севастопольська міська державна адміністрація здійснює повноваження, передбачені Законом України «Про місцеві державні адміністрації» в редакції станом на 1 січня 2006 року.

6. Реалізація на чергових місцевих виборах конституційного права на обрання сільських, селищних, міських рад та відповідних голів жителями населених пунктів, які на час набуття чинності Конституцією України обирали єдиного сільського, селищного чи міського голову та відповідний спільний орган місцевого самоврядування, здійснюється на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом виборів спільного органу місцевого самоврядування та єдиного сільського, селищного чи міського голови. При цьому у тих населених пунктах, жителі яких об'єдналися в одну територіальну громаду, вибори сільського, селищного, міського голови та органу місцевого самоврядування, крім відповідного спільного органу місцевого самоврядування та єдиного голови, не проводяться».

2. Визнати законопроект про внесення змін до Конституції України щодо удосконалення системи місцевого самоврядування (реєстр. № 3207-1), схвалений Постановою Верховної Ради України від 23 грудня 2005 року № 3288-IV, таким, що не відповідає вимогам частини першої статті 157 Конституції України в частині пропонуваніх змін до статті 118 Конституції України:

«Стаття 118. В областях, містах Києві та Севастополі для виконання повноважень у межах та порядку, визначених законом, утворюються місцеві державні адміністрації.

Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України. Голови місцевих державних адміністрацій при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України, підзвітні та підконтрольні Кабінету Міністрів України».

3. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо удосконалення системи місцевого самоврядування (реєстр. № 3207-1), схваленого Постановою Верховної Ради України від 23 грудня 2005 року № 3288-IV, вимогам статей 157 і 158 Конституції України є обов'язковим до виконання, остаточним і не може бути оскаржений.

Висновок Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Opinion of the Constitutional Court of Ukraine dd. January 15, 2008 no. 1-v/2008 in the case upon the appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine for giving an opinion on compliance of a draft-law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine to improve the local self-government system with provisions of Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine (the case on introducing amendments to Articles 85, 118, 119, 133, 136, 140, 141, 142 and 143 of the Constitution of Ukraine)*

Based on its Resolution «On Preliminary Approval and Forwarding to the Constitutional Court of Ukraine of the Draft-Law on Introducing Amendments to the Constitution of Ukraine» no. 3288-IV dd. December 23, 2005, the Verkhovna Rada of Ukraine appealed to the Constitutional Court of Ukraine for its opinion on compliance of a draft-law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine to improve the local self-government system (Registration no. 3207-1) (hereinafter referred to as the «Draft-law») with provisions of Articles 157 and 158 of the Constitution. The Draft-law envisages amendments to Articles 85.1.29; 118; 119; 133; 136.1; 140; 141.2; 141.4; 142.1; 142.3; 143.1–143.3; paragraph 3 subsection 8 Chapter XV «Transitional Provisions» of the Constitution.

Pursuant to the provisions of the Draft-law, Article 85.1.29 of the Constitution states that authorities of the Verkhovna Rada of Ukraine include creation and elimination of raions, determination and change of raions' and cities' boundaries, granting a status of cities to settlements, naming and re-naming settlements, neighborhoods and raions, creation and elimination of settlements and neighborhoods. These

amendments extend the list of authorities of the Verkhovna Rada in the sphere of administrative territorial organization in terms of naming and renaming neighborhoods, creation and elimination of settlements and neighborhoods.

Provisions on amending Article 118 of the Constitution of Ukraine are aimed to reorganize the existing system of local authorities. At the level of such administrative territorial units as raions, local state administrations are eliminated.

According to the suggested wording of Article 118 of the Constitution, the mechanism of expression of no confidence in the head of an oblast state administration by local deputies is actually eliminated, including possible consequences (Articles 118.1, 118.10 of the effective Constitution).

Elimination of the mechanism of expression of no confidence in the head of an oblast state administration by local deputies may result in restriction of citizens' rights that violates provisions of Article 157 of the Constitution.

Pursuant to Article 119 of the Constitution in the Draft-law's wording, local state administrations in relevant territory are to perform the following functions: oversight of adherence to laws by local executive bodies subordinate to central executive bodies; cooperation between local executive bodies and local self-government bodies and other authorities provided for by law. It should be noted, however, that the provision according to which local state administrations «perform ... cooperation between local executive bodies and local self-government bodies» is stated in such a way that allows for administration by local state administrations of such cooperation between local self-government bodies and local executive bodies.

According to Article 133 of the Constitution as stated in the Draft-law, the system of administrative territorial organization of Ukraine includes: Autonomous Republic of Crimea, oblasts, raions, cities, city districts, villages and settlements as well as neighborhoods. Neighborhood is an administrative territorial unit based on a voluntary union of citizens that consists of several settlements. Ukraine consists of: Autonomous Republic of Crimea, Vinnytsia, Volyn, Dnipropetrovsk, Donetsk, Zhytomyr, Zakarpattia, Zaporizhia, Ivano-Frankivsk, Kyiv, Kirovohrad, Luhansk, Lviv, Mykolaiv, Odesa, Poltava, Rivne, Sumy, Ternopil, Kharkiv, Kherson, Khmelnytskyi, Cherkasy, Chernivtsi and Chernihiv oblasts, cities of Kyiv and Sevastopol, boundaries of which are determined by law. Cities of Kyiv and Sevastopol have a special status that is determined by laws of Ukraine.

Amendments to Article 136.1 of the Constitution envisage legislative regulation of the procedure for elections of deputies of the Supreme Council of Autonomous Republic of Crimea and a five-year period of authorities of deputies of the Supreme Council of Autonomous Republic of Crimea, i. e. the same as for the deputies of all representative bodies of Ukraine.

Amendments to Article 140 of the Constitution of Ukraine clarify the notion of local self-government, more specifically, its fundamentals — local communities that are made up by citizens of individual settlements or are a voluntary union of citizens of several settlements into a local community (regardless of their category — rural or urban). Meanwhile, the effective wording of Article 140 of the Constitution of Ukraine envisages voluntary union of citizens of several villages into a community.

The Draft-law also reads that raion and oblast councils may establish their own executive bodies that are to enhance efficiency of councils' activities and to adequately represent common interests of communities at a raion and oblast levels.

Granting the right to represent joint interests of communities to executive bodies of raion and oblast councils (paragraph 6 Article 140 of the Draft-law) may disrupt the principle of delimitation of functions between local self-government bodies and entrust them with powers and authorities that are not inherent thereto.

The amendments to Articles 141.2, 141.4 of the Constitution mentioned above state that the period of authorities of village, settlement and city mayors is to coincide with the period of authorities of local deputies, i. e. five years. The Draft-law also clarifies the procedure for election of chairs of raion and oblast councils and provides that they are to act as heads of executive bodies attached to the councils.

Amendments to Articles 142.1, 142.3 of the Constitution as stated in the Draft-law taking into consideration introduction of a neighborhood provide for the material and technical basis for local self-government.

At the constitutional level, the Draft-law provides for a definition in a law of the minimum share of taxes and other payments to be allocated to form the revenue part of local budgets. In order to avoid any misinterpretation of provisions of Article 142.3 of the Draft-law, the latter should state which part of taxes and other payments (national, etc.) is to be used for determining the minimum share to be allocated to form the revenue part of local budgets and state whether this share is to be calculated from the overall tax sum or from selected taxes and payments.

Amendments to Articles 143.1–143.3 of the Constitution provide for a constitutional definition of provisions concerning a right of oblast and raion councils to make decisions within the framework established by law on issues pertaining to administrative territorial organization.

Corrections are introduced to the procedure for entrusting local self-government bodies with certain powers and authorities of executive bodies. Whereas it follows from the current wording of Article 143 of the Constitution that granting provision of selected powers and authorities of executive bodies to local self-government bodies is to be regulated by a separate law, the article of the Draft-law in question provides that such granting may be done within the framework and according to the procedure established by law.

Transitional provisions of the Constitution are aimed to organize its implementation. A considerable part of transitional provisions expire in due time and has a purely historical meaning.

The Constitutional Court considers that paragraph 3 section 8 chapter XV «Transitional Provisions» expired and may not constitute a subject matter for consideration of the Constitutional Court.

Execution of powers and authorities by Sevastopol local state administration as provided for in subsection 5 «Final and Transitional Provisions» of the Draft-law in accordance with the Law of Ukraine «On Local State Administrations» in the wording as of January 1, 2006 for the period of effect of a Treaty between Ukraine and Russian Federation on the status and conditions for deployment of the Black Sea Fleet of Russian Federation on the territory of Ukraine is not adequately justified since

recognition of Sevastopol local state administration as one of competent Ukrainian bodies in international treaties entered into pursuant to the aforementioned Treaty may not serve as a basis for not changing its legal status. Furthermore, such an exception concerning powers and authorities of Sevastopol local state administration may impede legislative regulation of the special status of the city of Sevastopol and specific characteristics of local self-government therein as provided for in Articles 133 and 140 of the Draft-law.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

1. The draft-law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine to improve the local self-government system (Registration no. 3207-1) approved by the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine no. 3288-IV on December 23, 2005 is to be recognized as complying with the provisions of Article 158 and provisions of Article 157 of the Constitution of Ukraine in the part related to amending Articles 85.1.29, 119, 133, 136.1, 141.2, 142.1, 142.3, 143.1–143.3 of the Constitution as well as final and transitional provisions of the draft-law.

2. The draft-law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine to improve the local self-government system (Registration no. 3207-1) approved by the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine no. 3288-IV on December 23, 2005 is to be recognized as non-complying with paragraph 1 of Article 157 of the Constitution of Ukraine in the part related to amending Article 118 of the Constitution of Ukraine.

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Лилака Д. Д. стосовно
Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням
Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності
законопроекту про внесення змін до Конституції України
щодо удосконалення системи місцевого самоврядування вимогам
статей 157 і 158 Конституції України
(справа про внесення змін до статей 85, 118, 119, 133, 136, 140, 141,
142, 143 Конституції України)

15 січня 2008 року Конституційний Суд України за зверненням Верховної Ради України дав висновок про відповідність вимогам статей 157 і 158 Конституції України законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо удосконалення системи місцевого самоврядування (далі — Законопроект). За вказаний висновок проголосувало 11 суддів Конституційного Суду України із п'ятнадцяти присутніх на пленарному засіданні Суду.

Вважаю, що у цій справі Конституційний Суд України дав висновок за результатами перевірки на відповідність Конституції України акта, який за своїм змістом не може бути об'єктом конституційного контролю.

Повноваження Конституційного Суду України щодо перевірки на конституційність законопроектів про внесення змін до Конституції України передбачене у статті 159 Конституції України, згідно з якою такі законопроекти розглядаються Верховною Радою України за наявності висновку Конституційного Суду України щодо його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Отже, стаття 159 Конституції України нарівні зі статтями 85 (пункти 10, 28), 111, 137, 147, 157 Конституції України є самостійною нормою, що наділяє Конституційний Суд України повноваженням вирішувати питання про відповідність Конституції України (конституційність) законопроекту про внесення змін до Конституції України, а відтак визначає такий законопроект об'єктом конституційного контролю.

За своєю юридичною суттю законопроект про внесення змін до Конституції України в статусі об'єкта конституційного контролю в Конституційному Суді України є актом законодавчого органу — Верховної Ради України. Цей висновок узгоджується зі статтею 91 та пунктом 1 частини першої статті 150 Конституції України, згідно з якими Верховна Рада України, крім законів і постанов, приймає й інші акти, які також підлягають перевірці на предмет їх конституційності в Конституційному Суді України.

Мета перевірки законопроекту (а не закону) про внесення змін до Конституції України на конституційність впливає з аналізу змісту статті 157 Конституції України і полягає в недопущенні внесення таких змін до Конституції, які б передбачали скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або спрямовувалися на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної

цілісності України, а також недопущення змін Конституції України в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Вирішення питання про відповідність законопроекту про внесення змін до Конституції України статтям 157 і 158 цієї Конституції Конституційний Суд України назвав попереднім (превентивним) конституційним контролем (абзац п'ятий пункту 2 мотивувальної частини рішення № 8-рп/98 від 9 червня 1998 року (справа щодо внесення змін до Конституції України). У цьому рішенні Суд також зазначив, що наявність висновку Конституційного Суду України зумовлена не поданням таких законопроектів до Верховної Ради України, а їх розглядом, тобто висновок має бути надано після внесення законопроекту до Верховної Ради України, але до його розгляду на її пленарному засіданні (абзац четвертий пункту 3 мотивувальної частини).

Про те, що суб'єктом звернення до Конституційного Суду України щодо перевірки на відповідність статтям 157 і 158 Конституції України законопроектів про внесення змін до Конституції України є Верховна Рада України також визначився Конституційний Суд України у вказаній справі (абзац четвертий пункту 4 мотивувальної частини рішення), як і про те, що одержання висновку є необхідною умовою його розгляду і прийняття в якості закону (абзац п'ятий пункту 3 мотивувальної частини рішення № 8-рп/98 від 9 червня 1998 року).

Звідси випливає, що зазначена конституційна процедура має на меті забезпечення проходження (допуску, передачі) цього законопроекту на завершальну стадію законотворчого процесу — прийняття закону на пленарному засіданні Верховної Ради України.

Це означає, що законопроект про внесення змін до Конституції України після відповідного висновку Конституційного Суду України повинен мати перспективу бути переданим на розгляд пленарного засідання Верховної Ради України в тій редакції, в якій він передавався для перевірки на конституційність до Конституційного Суду України. Якщо така перспектива відсутня, то втрачається юридичний сенс в наданні щодо нього висновку Конституційного Суду України.

Тобто, Конституційний Суд України повинен перевіряти на відповідність Конституції України тільки той законопроект, який має перспективу бути внесеним на розгляд і розглянутим на пленарному засіданні Верховної Ради України з метою його прийняття як закону. До того ж текст прийнятого закону повинен повністю відтворювати зміст законопроекту, що пройшов контроль у Конституційному Суді України. Якщо в процесі розгляду законопроекту на пленарному засіданні Верховної Ради України до нього будуть внесені будь-які поправки, то це унеможливає його прийняття як закону, бо факт внесення поправок зумовлює перевірку Конституційним Судом України також і зміненого (поправленого) законопроекту (абзац шостий, сьомий пункту 3 мотивувальної частини рішення у справі щодо внесення змін до Конституції України). Тобто Верховна Рада України має право прийняти закон про внесення змін до Конституції України в незмінній стосовно законопроекту, що одержав висновок Конституційного Суду України, редакції або ухвалити на пленарному засіданні поправки до цього законопроекту, припинити його розгляд і звернутися до Конституційного Суду України за висновком щодо конституційності законопроекту в новій (виправленій) редакції.

Законопроект, що є предметом конституційного провадження в цій справі, втратив (вичерпав) своє юридичне значення як об'єкта конституційного контролю, а тому питання щодо дачі висновку про його конституційність не повинно було розглядатися Конституційним Судом України (не належить до його повноважень).

Цей висновок ґрунтується на нормах «Прикінцевих та перехідних положень» Законопроекту, які встановлюють строки для реалізації його положень після його прийняття як закону і щодо яких у наданому висновку Конституційний Суд України висловився на предмет їх конституційності (відповідності статтям 157 і 158 Конституції України).

Наприклад, пунктами 1–4 зазначених положень передбачено, що:

«1. Цей Закон набуває чинності з дня обрання місцевих рад п'ятого скликання у 2006 році; за винятком статей 118 і 119 Конституції України в редакції цього Закону, які вводяться в дію через 60 днів після набрання чинності цим Законом, а також пункту 6 цього розділу, який набуває чинності з дня опублікування цього Закону.

2. Виконавчі органи районних та обласних рад утворюються протягом двох місяців з дня проведення виборів до місцевих рад п'ятого скликання.

3. Передача районними та обласними державними адміністраціями виконавчим органам районних та обласних рад документації, пов'язаної з підготовкою та виконанням районних та обласних бюджетів, здійсненням делегованих їм відповідними районними чи обласними радами повноважень, проводиться протягом двох місяців після утворення виконавчих органів районних та обласних рад.

4. Ліквідація районних державних адміністрацій завершується не пізніше ніж за чотири місяці після обрання місцевих рад п'ятого скликання».

Виходячи з їх змісту вбачається, що в зазначені терміни майбутній закон не зможе набрати чинності і, відповідно, запропоновані в ньому зміни не будуть внесені до Конституції України (зокрема, не будуть утворені виконавчі органи районних та обласних рад, а районні та обласні державні адміністрації не передадуть їм вказану документацію; не будуть ліквідовані районні державні адміністрації).

Відтак, «Прикінцеві та перехідні положення» Законопроекту не дають Верховній Раді України можливості реально скористатися висновком Конституційного Суду України, а саме розглянути і прийняти Законопроект в якості закону у переданій на розгляд Конституційного Суду України редакції. У зв'язку з цим такий Законопроект не повинен бути об'єктом конституційного контролю в Конституційному Суді України.

Суддя Конституційного Суду України

Д. Лилак

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
постанов Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення управління
атомно-промисловим комплексом»
та «Деякі питання державного концерну «Укрatomпром»

м. Київ
15 листопада 2007 року
№ 62-у/2007

Справа № 2-47/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича — доповідача,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) постанов Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення управління атомно-промисловим комплексом» від 29 грудня 2006 року № 1854 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 1, ст. 40) та «Деякі питання державного концерну «Укрatomпром» від 14 березня 2007 року № 456 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 22, ст. 857).

Заслухавши суддю-доповідача Бринцева В. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати неконституційними постанови Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення управління атомно-промисловим комплексом» та «Деякі питання державного концерну «Укратомпром» (далі — постанови). Відповідно до пункту 15 частини першої статті 106 Конституції України Президент України Указом від 13 серпня 2007 року № 706 зупинив дію постанов.

Необхідність звернення до Конституційного Суду України глава держави обґрунтовує тим, що постанови не відповідають Конституції України, за якою забезпечення економічної безпеки держави є її найважливішою функцією (частина перша статті 17), нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8), Кабінет Міністрів України зобов'язаний керуватися у своїй діяльності Конституцією та законами України, діяти на підставі та у спосіб, що ними передбачені (частина друга статті 6, частина друга статті 19, частина третя статті 113).

На думку суб'єкта права на конституційне подання, постановами Кабінету Міністрів України всупереч Закону України «Про основи національної безпеки України», за яким стале функціонування і розвиток паливно-енергетичного комплексу держави визначено одним з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки в економічній сфері (стаття 8), надається можливість відчуження з державної власності майна, приватизація якого заборонена, зокрема атомних електростанцій, які працюють в єдиній енергосистемі України і забезпечують її цілісність. Таке рішення, як вважає глава держави, створює загрозу економічній безпеці держави.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 6 листопада 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні повинно зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або окремих його положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71).

Автор клопотання наголошує, що утворення такого господарського об'єднання, як державний концерн «Укратомпром», який володіє, користується та

розпоряджається належним йому майном, діє на принципах повної господарської самостійності, уможлиблює відчуження з державної власності переданого зазначеному концерну його учасниками майна, приватизація якого заборонена, що створювало б загрозу економічній безпеці держави та суперечило б Конституції України. Однак у конституційному поданні правового обґрунтування такого твердження немає.

Головним аргументом конституційного подання є стурбованість можливістю відчуження новоствореним концерном «Укратомпром» державного майна, приватизація якого заборонена, зокрема атомних електростанцій. Але це питання не стосується безпосередньо конституційного контролю щодо повноважень Уряду України і має вирішуватися (у разі виникнення) шляхом перевірки законності відповідних актів судами загальної юрисдикції.

Згідно з частиною третьою статті 113 Конституції України Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, відповідно до пунктів 5, 9¹ статті 116 Конституції України та частини першої статті 26 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» Уряд України уповноважений утворювати державні господарські об'єднання. Обґрунтування того, що прийняттям оспорюваних постанов Кабінет Міністрів України перевищив свої повноваження, у конституційному поданні не наведено.

Крім того, на думку глави держави, постанови є неконституційними, оскільки їх прийнято всупереч відповідним нормам Закону України «Про основи національної безпеки України», що створює загрозу економічній безпеці держави. Однак за статтею 14 Закону України «Про Конституційний Суд України» до повноважень Конституційного Суду України не належить розгляд питань щодо законності актів органів державної влади (зокрема і Кабінету Міністрів України), органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, а також інших питань, віднесених до компетенції судів загальної юрисдикції.

Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України, підтвердженою в Рішенні Конституційного Суду України від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002, Конституційний Суд України «не уповноважений вирішувати питання щодо законності актів органів державної влади».

Тому підстав для відкриття конституційного провадження у справі немає.

Невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Законом України «Про Конституційний Суд України», та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні, є підставами для відмови у відкритті конституційного провадження у справі.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150 Конституції України, статтями 13, 14, 39, пунктами 2, 3 статті 45, статтями 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) постанов Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення

управління атомно-промисловим комплексом» від 29 грудня 2006 року № 1854 та «Деякі питання державного концерну «Укратомпром» від 14 березня 2007 року № 456 на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3
Порядку надання пільгового проїзду студентам вищих навчальних
закладів I–IV рівнів акредитації та учням професійно-технічних
навчальних закладів у міському й приміському пасажирському
транспорті та міжміському автомобільному і залізничному транспорті
територією України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів
України «Про затвердження Порядку надання пільгового проїзду
студентам вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації
та учням професійно-технічних навчальних закладів у міському й
приміському пасажирському транспорті та міжміському автомобільному
і залізничному транспорті територією України»

м. Київ
15 листопада 2007 року
№ 63-у/2007

Справа № 2-48/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича — доповідача,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 Порядку надання пільгового проїзду студентам вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації та учням про-

фесійно-технічних навчальних закладів у міському й приміському пасажирському транспорті та міжміському автомобільному і залізничному транспорті територією України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання пільгового проїзду студентам вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації та учням професійно-технічних навчальних закладів у міському й приміському пасажирському транспорті та міжміському автомобільному і залізничному транспорті територією України» від 5 квітня 1999 року № 541 (Урядовий кур'єр, 1999 р., 22 квітня) (далі — Порядок).

Заслухавши суддю-доповідача Дідківського А. О. та розглянувши матеріали конституційного подання, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — Указом від 18 вересня 2007 року № 891 зупинив дію пункту 3 Порядку та одночасно звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням про визнання положення цього пункту таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним).

Пункт 3 Порядку передбачає встановлення пільгового проїзду зазначеним категоріям студентів та учнів щороку в період з 28 серпня по 28 червня. Тим самим, як констатує суб'єкт права на конституційне подання, впроваджено обмеження строку дії пільгового проїзду зазначеним категоріям молоді, що не відповідає Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні».

За цим Законом для учнів і студентів денної форми навчання загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів державою гарантуються протягом року пільги на проїзд по території України залізничним, водним, автомобільним, міським (крім таксі) транспортом (частина п'ята статті 9).

Зазначене положення Порядку, на думку автора клопотання, суперечить також частині другій статті 6, частині другій статті 19, частині третій статті 113 Конституції України.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 6 листопада 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у цій справі, Конституційний Суд України виходить зі змісту своїх повноважень, визначених у статтях 147, 150 Конституції України, статтях 13, 14 Закону України «Про Конституційний Суд України».

3.1. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні повинно зазначатися правове обґрунтування тверджень

щодо неконституційності правового акта або окремих його положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71).

Автором клопотання не дотримано вимоги пункту 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України», не наведено правової аргументації невідповідності акта Кабінету Міністрів України приписам частини другої статті 6, частини другої статті 19, частини третьої статті 113 Конституції України. Зазначене є підставою для відмови у відкритті провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим Законом.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150 Конституції України, статтями 13, 14, 39, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення пункту 3 Порядку надання пільгового проїзду студентам вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації та учням професійно-технічних навчальних закладів у міському й приміському пасажирському транспорті та міжміському автомобільному і залізничному транспорті території України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання пільгового проїзду студентам вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації та учням професійно-технічних навчальних закладів у міському й приміському пасажирському транспорті та міжміському автомобільному і залізничному транспорті території України» від 5 квітня 1999 року № 541 на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Постанови Кабінету Міністрів України
«Про затвердження Порядку проведення у 2007 році аукціонів
з продажу спеціальних дозволів на користування надрами»

м. Київ
15 листопада 2007 року
№ 64-у/2007

Справа № 2-50/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича — доповідача,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення у 2007 році аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами» від 4 квітня 2007 року № 611 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 26, ст. 1053).

Заслухавши суддю-доповідача Джуня В. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо кон-

ституційності Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення у 2007 році аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами» від 4 квітня 2007 року № 611 (далі — Постанова).

На думку глави держави, визначений Постановою механізм продажу спеціальних дозволів на користування надрами створює можливості для зловживань і не забезпечує реальної конкуренції покупців. Пунктом 23 затвердженого Постановою Порядку проведення у 2007 році аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами встановлено, якщо переможець аукціону не внесе всієї належної до сплати суми у 30-денний строк, то він втрачає право на отримання дозволу, а переможцем конкурсу оголошується наступний покупець, який запропонував найбільшу ціну. Такий механізм, наголошується у конституційному поданні, уможливує зловживання шляхом недобросовісної змови двох або більше покупців з метою придбання дозволу за значно меншою, ніж реальна вартість, ціною.

Президент України вважає, що Постанова не відповідає положенням частини третьої статті 42 Конституції України, за якою держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності, та статей 8, 19, 113 цієї Конституції.

2. Третя колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 8 листопада 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

3. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України, Конституційний Суд України виходить зі змісту повноважень Конституційного Суду України, визначених у статтях 147, 150 Конституції України, статтях 13, 15 Закону України «Про Конституційний Суд України», та керується практикою конституційного судочинства.

4. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні повинне зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або окремих його положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71). Відсутність належного правового обґрунтування невідповідності правового акта Конституції України є підставою для відмови у відкритті провадження у справі в Конституційному Суді України згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим Законом.

У конституційному поданні не наведено аргументів щодо неконституційності Постанови, єдиним мотивом її невідповідності Конституції України є припущення про те, що механізм проведення у 2007 році аукціонів з продажу спеціальних до-

зволів на користування надрами дає можливості для зловживань. Зазначене не може вважатися належним аргументом для тверджень щодо неконституційності Постанови, тому є достатні підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 13, 15, 39, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення у 2007 році аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами» від 4 квітня 2007 року № 611 на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі заходи щодо здійснення державного контролю за дотриманням порядку складання загальних списків виборців»

м. Київ
21 листопада 2007 року
№ 65-у/2007

Справа № 2-52/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Домбровського Івана Петровича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Стецюка Петра Богдановича — доповідача,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі заходи щодо здійснення державного контролю за дотриманням порядку складання загальних списків виборців» (крім пункту 9) від 5 вересня 2007 року № 1097 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 67, ст. 2582).

Заслухавши суддю-доповідача Стецюка П. Б. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати неконституційною

Постанову Кабінету Міністрів України «Про деякі заходи щодо здійснення державного контролю за дотриманням порядку складання загальних списків виборців» (далі — Постанова). Згідно з пунктом 15 частини першої статті 106 Конституції України Президент України Указом від 7 вересня 2007 року № 828 зупинив дію Постанови, крім пункту 9.

Відповідно до Постанови Кабінетом Міністрів України Міністерству внутрішніх справ України, Міністерству закордонних справ України, Міністерству оборони України, Міністерству юстиції України, Державному департаменту України з питань виконання покарань, іншим центральним та місцевим органам виконавчої влади дано низку доручень щодо складання та уточнення списків виборців робочими групами обліку виборців і контролю за процесом складання та уточнення таких списків.

На думку автора клопотання, Постанова не відповідає вимогам статей 6, 19, 113 Конституції України.

Обґрунтовуючи свою позицію, Президент України зазначає, що за частиною третьою статті 77, пунктом 20 частини першої статті 92 Конституції України порядок проведення виборів народних депутатів України встановлюється Законом України «Про вибори народних депутатів України» (далі — Закон) від 25 березня 2004 року № 1665-IV. Постанову видано відповідно до частини сімнадцятої статті 39 Закону, згідно з якою Кабінет Міністрів України та Центральна виборча комісія здійснюють державний контроль за дотриманням органами, підприємствами, закладами, установами, організаціями, представництвами, командирами військових частин (формувань) порядку складання загальних списків виборців.

Законом, наголошується у поданні, закріплено різні порядки складання списків виборців під час підготовки до чергових та позачергових виборів народних депутатів України, зокрема ним не передбачено складання загальних списків виборців, а отже, і контрольних повноважень Кабінету Міністрів України у цій сфері. Згідно зі статтею 102³ Закону під час підготовки до позачергових виборів народних депутатів України складаються лише списки виборців на звичайних, спеціальних і закордонних виборчих дільницях.

Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що у Постанові йдеться про надання відповідним органам виконавчої влади доручень, пов'язаних зі складанням та уточненням списків виборців робочими групами обліку виборців, утвореними згідно з частиною другою статті 102³ Закону для проведення позачергових виборів народних депутатів України 30 вересня 2007 року, а також з контролем за дотриманням порядку складання та уточнення вказаних списків.

Президент України дійшов висновку, що Кабінет Міністрів України, видавши Постанову, діяв усупереч Закону та у спосіб, що ним не передбачений, порушивши положення частини другої статті 6, частини другої статті 19, частини третьої статті 113 Конституції України.

Крім цього, глава держави зауважив, що з 1 жовтня 2007 року порядок складання загальних списків виборців здійснюватиметься на підставі Закону України «Про Державний реєстр виборців» від 22 лютого 2007 року № 698-V.

2. Друга колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 13 листопада 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі.

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Оскільки під час підготовки матеріалів справи до розгляду в колегії суддів набрав чинності Закон України «Про Державний реєстр виборців» (1 жовтня 2007 року), який визначає правові та організаційні засади створення і ведення єдиного Державного реєстру виборців в Україні, то спірні питання, викладені в конституційному поданні, врегульовано.

За таких обставин Конституційний Суд України вважає, що немає підстав для відкриття конституційного провадження у справі.

Враховуючи наведене та керуючись статтею 147, пунктом 1 частини першої статті 150 Конституції України, статтями 13, 39, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі заходи щодо здійснення державного контролю за дотриманням порядку складання загальних списків виборців» (крім пункту 9) від 5 вересня 2007 року № 1097 на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Постанови Кабінету Міністрів України
«Питання забезпечення складання списків виборців»

м. Київ
21 листопада 2007 року
№ 66-у/2007

Справа № 2-53/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Домбровського Івана Петровича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Стецюка Петра Богдановича — доповідача,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Питання забезпечення складання списків виборців» від 11 вересня 2007 року № 1106 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 69, ст. 2624).

Заслухавши суддю-доповідача Стецюка П. Б. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати неконституційною Постанову Кабінету Міністрів України «Питання забезпечення складання списків виборців» (далі — Постанова). Згідно з пунктом 15 частини першої статті 106

Конституції України Президент України Указом від 14 вересня 2007 року № 871 зупинив дію Постанови.

Постановою з посиланням на частину восьму статті 102³ Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 25 березня 2004 року № 1665–IV затверджено Порядок передачі даних для забезпечення складання списків виборців (далі — Порядок).

У Порядку визначено механізм передачі міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади інформації, необхідної для складання списків виборців на звичайних виборчих дільницях відповідно до вимог Закону України «Про вибори народних депутатів України» (пункт 1); Міністерству внутрішніх справ України, Міністерству юстиції України, Міністерству праці та соціальної політики України, Пенсійному фонду України, Державній податковій адміністрації України дано низку доручень, які мають бути виконані на етапі підготовки інформації, необхідної для складання списків виборців (пункт 2). За пунктом 5 Порядку інформація, перевірена відповідно до вимог Порядку, передається територіальними органами міністерств, іншими центральними органами виконавчої влади до відповідних робочих груп обліку виборців, окружних виборчих комісій згідно з Законом України «Про вибори народних депутатів України».

На думку автора клопотання, Постанова не відповідає статтям 8, 19, 58, 113 Конституції України.

Обґрунтовуючи свою позицію, суб'єкт права на конституційне подання зазначає, що відповідно до частини третьої статті 77, пункту 20 частини першої статті 92 Конституції України порядок проведення виборів народних депутатів України визначається Законом України «Про вибори народних депутатів України».

У статті 102³ Закону України «Про вибори народних депутатів України» встановлено відповідні строки складання списків виборців з урахуванням особливостей проведення позачергових виборів народних депутатів України, зокрема стислих строків їх проведення. Так, відомості про громадян України під час організації позачергових виборів народних депутатів України подаються до відповідної робочої групи обліку виборців згідно з частиною восьмою цієї статті не пізніше як за тридцять днів до дня виборів.

Аналізуючи пункти 1, 2 Порядку, Президент України зазначає, що в них визначено механізм передачі центральним органам виконавчої влади інформації, необхідної для складання списків виборців, яка на день видання Постанови вже подана на виконання Закону України «Про вибори народних депутатів України». Тобто норми Постанови поширено на правовідносини, які існували до набрання нею чинності. З цього приводу автор клопотання посилається на Рішення Конституційного Суду України від 5 квітня 2001 року № 3-рп/2001.

2. Друга колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 13 листопада 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі.

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Під час підготовки матеріалів справи до розгляду в колегії суддів набрав чинності Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22 лютого 2007 року № 698-V (1 жовтня 2007 року), який визначає правові та організаційні засади створення і ведення єдиного Державного реєстру виборців в Україні. Після набрання чинності цим Законом спірні питання, викладені в конституційному поданні, врегульовано.

Крім того, позачергові вибори народних депутатів України, особливості складання та уточнення списків виборців на яких передбачено Постановою, вже відбулися 30 вересня 2007 року. Результати цих виборів офіційно оприлюднені Центральною виборчою комісією 27 жовтня 2007 року. Оскільки Постанова вичерпала свою дію, вона не може розглядатися на відповідність Конституції України. Тобто за змістом статей 150, 152 Конституції України питання, порушені у конституційному поданні, непідвідомчі Конституційному Суду України.

За таких обставин Конституційний Суд України вважає, що немає підстав для відкриття конституційного провадження у справі.

Враховуючи викладене та керуючись статтею 147, пунктом 1 частини першої статті 150 Конституції України, статтями 13, 39, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Питання забезпечення складання списків виборців» від 11 вересня 2007 року № 1106 на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про призначення позачергових виборів до Верховної Ради України» від 5 червня 2007 року № 497

м. Київ
28 листопада 2007 року
№ 67-у/2007

Справа № 2-41/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Домбровського Івана Петровича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича — доповідача,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про призначення позачергових виборів до Верховної Ради України» від 5 червня 2007 року № 497 (в редакції від 5 червня 2007 року) (Офіційний вісник Президента України, 2007 р., № 14, ст. 235).

Заслухавши суддю-доповідача Головіна А. С. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. До Конституційного Суду України надійшло конституційне подання 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про призначення позачергових виборів до Верховної Ради України» від 5 червня 2007 року № 497 (далі — Указ).

Автори клопотання стверджують, що Указ не відповідає Конституції України (є неконституційним), зокрема її статтям 5, 6, 19, 77, 81, 82, 90, 106, 124, 150.

2. Друга колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 24 вересня 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Згідно зі статтею 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» суб'єктом права на конституційне подання з питань прийняття рішень Конституційним Судом України у справах щодо конституційності актів Президента України є не менш як сорок п'ять народних депутатів України.

2 червня 2007 року міжпартійний з'їзд виборчого блоку політичних партій «Блок Юлії Тимошенко» на підставі пункту 6 частини другої, частини шостої статті 81 Конституції України достроково припинив повноваження народних депутатів України, які вийшли зі складу депутатської фракції виборчого блоку політичних партій «Блок Юлії Тимошенко», в тому числі тринадцяти народних депутатів України: Чичкова В. М., Олійника В. М., Антіпова О. М., Данілова О. М., Луцького М. Г., Єдіна О. Й., Лебедева П. В., Борзих О. І., Надоші О. В., Сінченка С. Г., Ковтуненка О. В., Поліщука С. В., Замковенка М. І., які пізніше підписали конституційне подання про визнання таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Указу.

Таким чином, група народних депутатів України, яка звернулася до Конституційного Суду України із зазначеним клопотанням, складається з менш як сорока п'яти народних депутатів України, тому відповідно до статті 150 Конституції України не є суб'єктом права на конституційне подання.

Відповідно до пункту 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» відсутність встановленого Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України» права на конституційне подання є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150 Конституції України, статтями 40, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням групи народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про призначення позачергових виборів до Верховної Ради України» від 5 червня 2007 року № 497 на підставі пункту 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України» права на конституційне подання.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення розгляду справи за конституційним поданням
Президента України щодо відповідності Конституції України
(конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України
«Про призначення Шейка А. М. керівником
торговельно-економічної місії у складі Посольства України
в Сирійській Арабській Республіці»

м. Київ
28 листопада 2007 року
№ 68-у/2007

Справа № 2-51/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Домбровського Івана Петровича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Стецюка Петра Богдановича,
Шишкіна Віктора Івановича — доповідача,

розглянув на засіданні питання про припинення розгляду справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про призначення Шейка А. М. керівником торговельно-економічної місії у складі Посольства України в Сирійській Арабській Республіці» від 11 вересня 2007 року № 714-р.

Заслухавши суддю-доповідача Шишкіна В. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про призначення Шейка А. М. керівником торговельно-економічної

місії у складі Посольства України в Сирійській Арабській Республіці» від 11 вересня 2007 року № 714-р (далі — Розпорядження).

У конституційному поданні зазначено, що Кабінет Міністрів України прийняв Розпорядження без погодження з Президентом України — всупереч положенням пункту 3 частини першої статті 106 Конституції України та Указу Президента України «Про торговельно-економічну місію у складі закордонної дипломатичної установи України» від 30 квітня 1994 року № 200 зі змінами, внесеними Указом Президента України «Про внесення зміни до Положення про торговельно-економічну місію у складі закордонної дипломатичної установи України» від 26 лютого 2007 року № 145, відповідно до якого кандидатуру для призначення на посаду керівника торговельно-економічної місії має бути попередньо погоджено з Президентом України.

Автор клопотання стверджує, що Розпорядження порушує норми Конституції України, за якими укази Президента України, видані на основі та на виконання Конституції України, є обов'язковими до виконання на території України (частина третя статті 106), Кабінет Міністрів України має керуватися у своїй діяльності Конституцією України та прийнятими відповідно до неї указами Президента України (частина третя статті 113), Кабінет Міністрів України має забезпечувати виконання актів Президента України (пункт 1 статті 116).

2. Друга колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 13 листопада 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України і цим Законом.

3. Вирішуючи питання щодо конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

До Конституційного Суду України 19 листопада 2007 року надійшла заява Президента України про відкликання вказаного конституційного подання у зв'язку з тим, що 8 листопада 2007 року Розпорядження Кабінетом Міністрів України було скасоване як нереалізоване.

Відповідно до частини першої статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне подання може бути відкликано за письмовою заявою суб'єкта, який його направив до Конституційного Суду України, в будь-який час до дня розгляду на пленарному засіданні Конституційного Суду України.

Отже, підстав для розгляду справи Конституційним Судом України немає.

Враховуючи викладене, керуючись статтями 44, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Припинити розгляд справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпоряджен-

ня Кабінету Міністрів України «Про призначення Шейка А. М. керівником торговельно-економічної місії у складі Посольства України в Сирійській Арабській Республіці» від 11 вересня 2007 року № 714-р на підставі статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» — у зв'язку з письмовою заявою суб'єкта права на конституційне подання про відкликання подання.

2. Конституційне подання та інші матеріали, додані до нього, повернути Президенту України.

3. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення державного
концерну «Укрморпорт» та Постанови Кабінету Міністрів України
«Про затвердження Статуту державного концерну «Укрморпорт»

м. Київ
5 грудня 2007 року
№ 69-у/2007

Справа № 2-49/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуєчого, доповідача,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення державного концерну «Укрморпорт» від 30 листопада 2006 року № 594 (Офіційний вісник України, 2006 р., № 48, ст. 3205) та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Статуту державного концерну «Укрморпорт» від 12 червня 2007 року № 814 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 44, ст. 1789).

Заслухавши суддю-доповідача Стрижака А. А. та розглянувши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення державного концерну «Укрморпорт» від 30 листопада 2006 року № 594 (далі — Розпорядження) та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Статуту державного концерну «Укрморпорт» від 12 червня 2007 року № 814 (далі — Постанова).

Згідно з пунктом 15 частини першої статті 106 Конституції України Президент України Указом від 22 серпня 2007 року № 761 зупинив дію Розпорядження та Постанови.

У конституційному поданні зазначається, що утворення державного концерну «Укрморпорт» «призводить до послаблення контролю держави за діяльністю морських торговельних портів, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави і до складу яких входять об'єкти загальнодержавного значення із забезпечення життєдіяльності держави в цілому». Утворення Кабінетом Міністрів України цього концерну створює загрозу економічній безпеці держави.

На думку суб'єкта права на конституційне подання, Розпорядження та Постанова є такими, що не відповідають частині першій статті 17 Конституції України, згідно з якою однією з найважливіших функцій держави є забезпечення економічної безпеки України, а отже, їх видання здійснено всупереч частині другій статті 8 Основного Закону України, за якою нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй, та частині третій статті 113 Конституції України, яка зобов'язує Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керуватися Конституцією України.

На підтвердження невідповідності оспорюваних актів зазначеним нормам Конституції України автор клопотання наводить положення пункту 24 частини другої статті 5 Закону України «Про управління об'єктами державної власності», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» від 23 грудня 2004 року № 1734 та пункту «г» частини другої статті 5 Закону України «Про приватизацію державного майна».

2. Третя колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 8 листопада 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

3. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) оспорюваних актів, Конституційний Суд України виходить із такого.

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» в конституційному поданні повинно зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо

неконституційності правового акта або окремих його положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційним Судом України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71).

Суб'єкт права на конституційне подання стверджує, що Розпорядження та Постанова не відповідають вимогам частини другої статті 8, частини першої статті 17, частини третьої статті 113 Конституції України, оскільки утворення державного концерну «Укрморпорт» призводить, на його думку, до послаблення контролю держави за діяльністю двадцяти морських торговельних портів, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави. При цьому глава держави посилається на окремі положення законів України «Про управління об'єктами державної власності», «Про приватизацію державного майна», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» від 23 грудня 2004 року № 1734 як на підтвердження того, що таке послаблення державного контролю створює загрозу економічній безпеці держави.

Однак правового обґрунтування того, в чому полягає невідповідність Розпорядження та Постанови саме зазначеним положенням Основного Закону України, в конституційному поданні не наведено.

Таким чином, конституційне подання не відповідає вимогам, передбаченим пунктом 4 частини другої статті 39, частиною першою статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», тому підстав для відкриття конституційного провадження у справі немає.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 13, 39, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення державного концерну «Укрморпорт» від 30 листопада 2006 року № 594 та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Статуту державного концерну «Укрморпорт» від 12 червня 2007 року № 814 на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

До 70-річчя від дня народження Л. П. ЮЗЬКОВА

Вшанування пам'яті Леоніда Юзькова

У Конституційному Суді України вшанували пам'ять видатного українського вченого-правознавця, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова, якому 28 січня виповнилося б 70 років.

Керівництво Конституційного Суду України разом із представниками колективу і почесними гостями поклали квіти до могили відомого вченого на Байковому кладовищі. Потім у приміщенні Конституційного Суду України відбулися збори, присвячені вшануванню пам'яті його першого Голови Леоніда Юзькова. У зібранні взяли участь судді, судді у відставці та колектив Конституційного Суду України. Серед шанованих гостей були Міністр юстиції України Микола Оніщук, директор Інституту законодавства Верховної Ради України Олександр Копиленко, родина Леоніда Юзькова: дружина Галина Никифорівна та дочки Тетяна й Ольга. Теплі слова вдячності й поваги на адресу відомого правника пролунали з вуст його послідовників: судді Конституційного Суду України Володимира Кампа, судді у відставці Михайла Костицького, Постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України Анатолія Селіванова та інших. Голова Конституційного Суду України Андрій Стрижак посмертно нагородив Леоніда Юзькова нагрудним знаком — почесною відзнакою Конституційного Суду України, яку вручив дружині Леоніда Петровича.

Після засідання присутні оглянули тимчасову експозицію творів Леоніда Юзькова, відкриту в Бібліотеці Конституційного Суду України, де представлені не тільки його наукові праці, а й пейзажі, написані рукою першого Голови Конституційного Суду. Свої враження від побаченого гості залишили у книзі відгуків. Зокрема, Міністр юстиції України Микола Оніщук зазначив, що виставка наукових праць розкриває непересічну особистість Леоніда Юзькова та його вагомий

внесок у конституційну розбудову сучасної України. Голова Вищого господарського суду України Сергій Демченко залишив такі рядки: «Досягнення Леоніда Петровича не забути, не знехтувати навіть недругам, не залити сльозами рідних і друзів. Полум'я його серця буде зігрівати мене завжди».

Також за участю суддів, близьких та знайомих Леоніда Юзькова на будинку по вулиці Панаса Мирного, 27, де він мешкав останні роки, було урочисто відкрито меморіальну дошку на честь відомого вченого. Проте на цьому вшану-

вання його пам'яті не завершилося — заходи заплановані на весь рік. На батьківщині ювіляра, на базі Хмельницького університету управління і права, заплановано провести Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Проблеми становлення і розвитку конституційної держави в Україні». Розглядається можливість запровадження чотирьох стипендій імені Леоніда Юзькова для молодих учених-конституціоналістів юридичних факультетів ряду вузів, а також проведення конкурсу студентських робіт з питань конституційного права.

За матеріалами Прес-служби Конституційного Суду України

Конституційні університети професора Леоніда Юзькова

В. Кампо,
суддя Конституційного Суду України,
заслужений юрист України

Конституційні погляди та ідейні переконання державних діячів періоду становлення незалежності України привертають все більшу увагу науковців та громадськості. Це пов'язано не тільки з конституційним процесом, що зі створенням Президентом України Національної конституційної ради¹ перейшов у стадію підготовки проекту нової Конституції України. Актуальність цього питання зумовлена, насамперед, становленням і розвитком в Україні після помаранчевої революції 2004 року² конституційної держави як першого етапу формування демократичної, соціальної, правової держави³.

Очевидно, не останню роль у побудові конституційної держави в Україні відіграли державні діячі, які розпочинали конституційний процес у незалежній державі. До них, у першу чергу, належить відомий український вчений, професор Київського державного (нині — національного) університету імені Тараса Шевченка, член першої Конституційної комісії Верховної Ради України (1991–1993), перший Голова Конституційного Суду України (1992–1995) Леонід Петрович Юзьков, якому 28 січня 2008 року виповнилося б 70 років.

У складі зазначеної Конституційної комісії професор Леонід Юзьков був керівником робочої групи з розробки проекту Конституції України, яка підготувала три варіанти: від 1 липня 1992 року, 27 травня 1993 року та 26 жовтня 1993 року⁴. У цій групі працювали також народні депутати України М. Голубець, О. Ємець, В. Носов, А. Чумак, В. Шишкін (нині суддя Конституційного Суду України); відомі вчені В. Василенко (згодом — дипломат), Ю. Грошевий, А. Заєць (згодом — урядовець), В. Копейчиков, А. Мацюк (керівник науково-експертного управління Секретаріату Верховної Ради України), В. Погорілко (згодом — заступник директора Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України), М. Пухтинський (незмінний Голова Фонду сприяння розвитку місцевого самоврядування при Президентові України), Є. Тихонова, М. Цвік; майбутні судді Конституційного Суду України В. Кампо, М. Козюбра, М. Корнієнко, П. Мартиненко.

¹ Див.: *Про Національну конституційну раду*: Указ Президента України від 27 грудня 2007 року № 1294/2007 // Урядовий кур'єр. — 2008. — 09.01.2008. — № 3.

² *Про помаранчеву революцію як приклад форми безпосередньої демократії* див.: Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: Підручник / За заг. ред. В. Ф. Погорілкі. — К.: Наукова думка, 2006. — С. 150–151.

³ *Про конституційну державу в Україні*, наприклад, див.: Кампо В. М. Чи є Україна конституційною державою? // День. — 1999. — 18 листопада. — С. 4; *Ідея конституційної держави* // Кампо В. М. Суспільство і право: 2004–2006. Роздуми українського вченого-конституціоналіста / За заг. ред. Є. В. Бурлая. — К., 2007. — С. 20–22.

⁴ Див.: *Конституція незалежної України*. Кн. 1: Документи, коментарі, статті. — 1995. — С. 13–36; 123–318.

Забезпечуючи злагоджену роботу Конституційної комісії над офіційними проектами Конституції України, професор Леонід Юзьков виявив себе талановитим організатором, політиком і юристом. Політична ситуація в Україні на той час була не найкращою: руйнівна системна криза все більше охоплювала суспільство, а політичної сили, здатної її подолати, не було. Ідею національно-демократичних сил про позачергові вибори до Верховної Ради України у 1992–1993 роках Президент не підтримав, у результаті чого, під тиском обставин, був змушений погодитись на позачергові президентські вибори у 1994 році, які до того ж програв.

Власне, та політична ситуація дозволяє зрозуміти, чому жоден з підготованих зазначеною робочою групою проектів Конституції України не був ухвалений Верховною Радою: парламент боровся за політичне самовиживання, а Президент, який на початку свого президентства мав досить високий рейтинг, не хотів, чи боявся, брати на себе відповідальність за конституційне майбутнє держави. У таких умовах завдання робочої групи та її керівника полягало в тому, щоб популяризувати свої конституційні проекти, сформувавши нову для українського суспільства конституційну ідеологію.

Наприкінці 1992 року Леоніду Юзькову, з обранням його Головою Конституційного Суду України, довелося боротися за формування конституційної юстиції в Україні. Парламент «провалював» майже всі кандидатури на посади суддів Конституційного Суду України, що фактично спричинило першу політичну кризу конституційної юстиції, зумовлену небажанням Верховної Ради України мати над собою своєрідного контролера законів. Згодом ці кризи виникатимуть ще не раз — у 2005–2006 роках та у 2007 році¹.

За своє наукове, громадське і державне життя професор Леонід Юзьков пройшов шлях від адепта радянської школи державного управління до прихильника демократичної конституційної системи та її інститутів. І це було природним для людини, яка у своїй творчості та діяльності дотримувалась раціонально-інноваційного підходу до проблем, які їй доводилось вирішувати.

Автор цих рядків пригадує, як у далекому 1970 році, приїхавши на студентську наукову конференцію в Київський державний університет імені Тараса Шевченка, з приємністю прочитав табличку на дверях однієї з аудиторій: «Лабораторія з наукової організації управлінської праці». Там працювали талановиті вчені В. Цветков, Л. Юзьков та О. Фрицький, які у тому ж році видали монографію «Наука управління і місцеві Ради»². Ця монографія стала моєю настільною книгою, бо навчаючись на львівському юрфаці, я захоплювався наукою управління та адміністративним правом. Згодом це захоплення допомогло мені під час підготовки та захисту дисертації «Державна рада П'ятої Республіки Франції» (1978 рік).

Не раз розмірковуючи на тему конституційних університетів професора Леоніда Юзькова, я врешті-решт зрозумів, що феномен цієї людини в тому, що вона завжди намагалася служити своєму народові, незалежно від політичної системи,

---

¹ Див.: *Оніщук М.* Криза Конституційного Суду України: причини та наслідки // Судоустрій і судочинство в Україні. — 2007. — № 2. — С. 32–36.

² Див.: *Цветков В. В., Юзьков Л. П., Фрицький О. Ф.* Наука управління і місцеві Ради. — К.: Вища школа, 1970. — 439 с.

з якою науковець-новатор завжди був тою чи іншою мірою у конфлікті. Саме цей конфлікт, бажання зламати її змушували ученого постійно працювати над собою.

Самобутність і непересічність Леоніда Юзькова притягували одних і відштовхували інших. На рубежі 1980–1990-х років він став конституціоналістом, тобто прихильником конституційних форм правління, чого не могли йому вибачити деякі представники старої партноменклатури, з якими він був зв'язаний під час роботи у вищій партійній школі. Проте для дуже багатьох молодих учених професор Леонід Юзьков став справжнім кумиром. Він був їхнім конституційним ідеологом, багато працював з ними, залучаючи їх до конституційного процесу.

Вершиною наукових і публічних здобутків Леоніда Юзькова слід вважати його перехід (в основному) на позиції класичного конституціоналізму, який до проголошення незалежності України фактично був під заборону тоталітарної влади. У молодій пострадянській державі потреба в класичному конституціоналізмі була особливо великою, адже необхідно було демонтувати тоталітарну політичну систему, сформувати громадянське суспільство, забезпечити захист прав людини, відродити місцеве самоврядування тощо. Однак на практиці конституційні поняття і категорії сприймалися із великими труднощами, оскільки демократична конституційна традиція тільки починала розвиватися.

У таких умовах формувалася наукова спадщина професора Леоніда Юзькова — вагомий внесок у вітчизняну науку конституційного права¹. Проте оцінки його доробку не завжди розкривають усю глибину та значення конституційно-правових поглядів видатного науковця. Очевидно, настав час, коли для досягнення цієї благородної мети варто провести монографічні дослідження.

Погляди Леоніда Юзькова як ідеолога та практика українського конституціоналізму формувалися під впливом історичного українського, зарубіжного європейського, частково американського конституційного досвіду, а також завдяки критичному переосмисленню радянського квазіконституціоналізму. Синтез цих складових дозволяв йому успішно долати «підводні рифи й течії» конституційного процесу та забезпечувати його розвиток.

Враховуючи історичне значення перших офіційних проектів Конституції України 1992–1993 років, розроблених під керівництвом професора Леоніда Юзькова, варто звернути увагу на закріплення в них засад класичного конституціоналізму.

Так, вже у першому проекті Конституції 1992 року передбачалося здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. У цій системі частково вгадується вплив зарубіжного конституційного досвіду, оскільки було побудовано модель змішаної форми правління: законодавча влада належить парламенту, виконавча — уряду, судова — судам, а главою держави і виконавчої влади є Президент. Також було передбачено політичну відповідальність уряду перед парламентом, що є традиційним для європейського досвіду конституціоналізму.

¹ Див., напр.: *Головатий С.* Конституційний архітектор: мрійник і реаліст // Конституція незалежної України. — Кн. 1: Документи, коментарі, статті. — 1995. — С. VII–VIII; *Стрижак А.* Талановитий вчений, юрист, педагог // Вісник Конституційного Суду України. — 2007. — № 6. — С. 82–84.

Леонід Юзьков вважав, що закріплення в тексті Конституції конкретної форми правління не є принципово важливим — важливо встановити чіткий механізм дії влади та струнку систему стримувань і противаг її гілок. Така система була закладена у проекті Конституції 1992 року: це норми про запити парламенту до Президента; про накладання парламентського вето на укази Президента, що суперечать Конституції; про накладання президентського вето на закони, прийняті парламентом; про можливість конституційного судового контролю законів та інших актів органів державної влади, а також меж компетенції органів державної влади.

Крім цього, проект Конституції України 1992 року визначав механізми конституційної відповідальності, що явно виходило за межі радянського квазіконституціоналізму. Зокрема, було передбачено можливість проведення за ініціативою парламенту всеукраїнського референдуму про дострокове припинення повноважень Президента України. Водночас, якщо народ висловлював довіру Президенту, останній мав право розпустити парламент. Встановлювалося право парламенту усувати Президента з поста в порядку імпичменту, а також закріплювалися підстави для розпуску парламенту, пов'язані з формуванням органів виконавчої влади.

На жаль, не всі норми отримали конституційне і законодавче закріплення, однак їх життєздатність не раз підтверджувалася на практиці. Як відомо, у 1994 році відбулося дострокове припинення повноважень Президента України Л. Кравчука, на один рік була змушена зменшити собі каденцію Верховна Рада. Зарубіжний досвід також містить відповідні приклади ефективності зазначених механізмів українського конституціоналізму. Зокрема, у 2007 році в Румунії було проведено референдум про довіру президенту, за результатами якого останній отримав підтримку народу, і урядовці, котрі його ініціювали, змушені були піти у відставку.

Особливо важливим професор Леонід Юзьков вважав питання забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина, що є одним з основних критеріїв конституційної держави. Вчений обстоював концепцію природного права, вважаючи, що «права людини — не даровані державою, вони є природними, а відтак — невідчужуваними і недоторканими». У зв'язку з цим визначальною засадою нової Конституції України він визнавав систему влади, за якої центром уваги держави має бути людина як найвища соціальна цінність, її свобода, права і гідність, здоров'я, матеріальні і духовні блага.

Ще у Концепції нової Конституції України, схваленій Верховною Радою в 1991 році, Леонід Юзьков пропонував визначити перелік прав і свобод людини і громадянина, їх зміст та механізм здійснення відповідно до міжнародних стандартів. При цьому в проектах Конституції 1992–1993 років окремими розділами закріплювались гарантії захисту основних прав і свобод громадян. Встановлювалася необмежена можливість захисту прав і свобод громадян у судовому порядку, передбачався парламентський контроль у сфері захисту прав людини через діяльність Уповноваженого у правах людини (Народного правозахисника).

Варто також згадати, що зазначені проекти містили приписи про існування в системі органів судової влади мирових суддів, що суттєво підвищувало ефек-

тивність судового захисту прав людини. На жаль, ці положення не були закріплені у чинній Конституції України. Проте сьогодні все частіше постає питання відродження інституту мирових суддів¹ з огляду на те, що громадянам потрібні гарантії захисту, насамперед у соціально-побутовій сфері. Такий захист можуть ефективно здійснювати мирові судді, сприяючи встановленню необхідного балансу інтересів громадян і суспільства.

Значну увагу професор Леонід Юзьков приділяв питанням здійснення влади на місцях. І це не випадково, оскільки він чи не першим у 1992–1993 роках почав викладати у Київському державному університеті імені Тараса Шевченка навчальний курс з основ організації місцевого самоврядування. Завжди акцентував увагу членів робочої групи Конституційної комісії на необхідності пошуку певного балансу централізації і децентралізації, оскільки перша не може породжувати диктат центру, а друга не повинна зумовлювати місництво і сепаратизм. Як свідчить практика, пошук цього балансу є актуальним і тепер. Варто згадати, що професор Леонід Юзьков не вважав принциповим питання формального визначення державного устрою (з приводу чого останнім часом теж виникають дискусії). Важливішим для нього було забезпечення необхідної децентралізації влади та розвитку самоврядних процесів у регіонах з урахуванням національно-культурних, духовних і мовних потреб громадян.

Таким чином, ідеї класичного конституціоналізму, на які звертав увагу Леонід Юзьков, не втратили актуальності й зараз. Їх реалізація у 1992–1993 роках могла б прискорити входження України в європейські структури. Конституційні університети професора Леоніда Юзькова можуть бути корисними, звісно, з урахуванням нинішніх реалій, у роботі вже згадуваної Національної конституційної ради, перед якою, як і в ті буремні часи, стоїть завдання побудови фундаменту класичного конституціоналізму шляхом розробки нової Конституції України. Тоді втіляться конституційні ідеї Леоніда Юзькова, який прагнув створити «суспільство гуманізму, народовладдя, рівноправності, економічної, політичної та ідейної свободи, суспільство організованості, дисципліни і порядку».

Як вчений та ідеолог класичного конституціоналізму професор Леонід Юзьков вважав необхідним утворення організації конституціоналістів, що сприяла б формуванню та реалізації конституційної ідеології, політики і права. Така організація — Товариство конституційного права — була створена 1 серпня 1996 року², тобто після прийняття чинної Конституції України. Нині товариство веде роботу, на яку його надихнув Леонід Юзьков, а це означає, що ідеї вченого-конституціоналіста живуть і служать людям.

¹ На сьогодні ведуться розробки законопроекту про мирових суддів, у перспективі можливе внесення відповідних пропозицій на конституційному рівні. Детальніше див.: Кампо В. М. Мирові судді та громадські мирові судді в Україні: проблеми та перспективи впровадження. — К., 2007. — 40 с.

² Про Товариство конституційного права детальніше див.: Росихіна В. Товариство конституційного права, 1996–2006 рр. // Конституція і конституціоналізм в Україні: вибіркові проблеми: Зб. наук. праць / Відпов. ред. проф. Мартиненко П. Ф. і доц. Кампо В. М. — К., 2007. — С. 281–318.

До уваги шановних авторів!

«Вісник Конституційного Суду України» є офіційним виданням Конституційного Суду України, яке постановою Президії Вищої атестаційної комісії України від 9 червня 1999 року включено до переліку видань, публікації в яких зараховуються у разі захисту дисертації як наукові роботи.

У журналі висвітлюється діяльність Конституційного Суду України; публікуються наукові статті, наукові повідомлення, рецензії, анотації, коментарі тощо.

Нагадуємо, що наукова стаття повинна бути актуальною, мати доктринальний характер з чітко окресленою проблематикою, містити наукові положення, розроблені особисто автором, висновки про наукове та практичне значення наукової розробки.

До статей додається: довідка про автора із зазначенням прізвища, імені та по батькові, вченого ступеня, вченого звання, місця роботи і посади, контактних телефонів, електронної пошти. Примірник рукопису підписує автор.

Разом із рукописом до редакції подається його електронна копія, записана у вигляді окремого електронного документа.

Обсяг наукових статей — 12–15 сторінок, наукового повідомлення — 5–7 сторінок машинописного тексту через півтора інтервала. Шрифт — Times New Roman, розмір шрифту 14. Нумерація виносок — посторінкова.

Редакція залишає за собою право направляти наукові статті й повідомлення на рецензування, редагувати рукопис, скорочувати його, змінювати за погодженням з автором назву статті.

За достовірність фактів, статистичних даних та іншої інформації відповідальність несе автор. Подані матеріали редакція не повертає.

При передруку публікацій іншими виданнями посилання на «Вісник Конституційного Суду України» обов'язкове.

Запрошуємо до співпраці!

Матеріали для публікації надсилайте за адресою:
01033, м. Київ, вул. Жиланська, 14, Конституційний Суд України,
редакційна рада «Вісника Конституційного Суду України»,
тел. 238-11-54

Видавець

Видавничий Дім «Ін Юре»
04107, Київ-107, вул. Багговутівська, 17–21
Тел./факс: (044) 537-51-00, 537-51-01
E-mail: info@inyure.kiev.ua
www.inyure.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виробників та розповсюджувачів продукції
Серія ДК № 2191 від 20.05.2005 р.

Над випуском працювали:

Пігнаста К. О.,
Пазенко О. С.,
Лавриненко Л. Г.,
Забіяка І. В.,
Карташова О. Р.

Підписано до друку: 4.03.2008.
Формат 70 x 100 ¹/₁₆. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 9,1. Обл. вид. арк. 6,1.
Зам. № 51
Наклад 1100
Ціна договірна

Віддруковано ПП «Гама-Принт»
тел. 501-97-29